

ДВНЗ «Донецький національний технічний університет»

Факультет економіки та менеджменту

(повне найменування інституту, назва факультету)

Кафедра управління і фінансово-економічної безпеки

(повна назва кафедри)

«До захисту допущено»

Завідувач кафедри

Попова О.Ю.

(підпис)

(прізвище та ініціали)

“ ____ ” ____ 20__ року

Випускна кваліфікаційна робота

Магістр

(освітньо-кваліфікаційний рівень)

на тему «Розвиток механізму державного фінансування закладів освіти в умовах бюджетної децентралізації»

Виконав(-ла): студент (-ка) 2 курсу, групи ФіКзм-20а

Спеціальності (напряму підготовки) 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

(шифр і назва напряму підготовки, спеціальності)

Ходакова К. С.

(прізвище та ініціали)

(підпис)

Керівник доцент, к.е.н., доцент Антоненко В.М.

(посада, науковий ступінь, вчене звання, прізвище та ініціали)

(підпис)

Рецензент професор, д.е.н., професор кафедри економіки підприємства Хобта В. М.

(посада, науковий ступінь, вчене звання, прізвище та ініціали)

(підпис)

Засвідчую, що у цій кваліфікаційній роботі немає запозичень з праць інших авторів без відповідних посилань.

Студент

(підпис)

Луцьк – 2022 р.

ДВНЗ «Донецький національний технічний університет»

Факультет економіки та менеджменту

Кафедра управління і фінансово-економічної безпеки

Освітній ступінь магістр

Напрямок підготовки (спеціальність) 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
(шифр і назва)

ЗАТВЕРДЖУЮ:

Завідувач кафедри

_____ /Попова О.Ю./

“ ____ ” _____ 20__ року

ЗАВДАННЯ
НА ВИПУСКНУ КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ
Ходаковій Карині Сергіївні

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи Розвиток механізму державного фінансування закладів освіти в умовах бюджетної децентралізації

керівник роботи Антоненко В.М. к.е.н., доцент

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом по університету від „11” 02 2022__р.
№ 78

2. Строк подання студентом роботи 10.05.2022 р.

3. Вихідні дані до роботи літературні джерела за темою магістерської роботи, планові і звітні дані Костянтинівської міської ради: Звітність денного загальноосвітнього навчального закладу на початок навчального року. Форма № ЗНЗ - 1 .Звіт про виконання паспорта бюджетної програми місцевого бюджету.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) 1. Науково-теоретичні засади дослідження фінансування закладів освіти в умовах бюджетної децентралізації в Україні

2. Аналіз діючого механізму фінансування освіти в Україні в умовах бюджетної децентралізації.

3. Напрямки і перспективи розвитку бюджетного фінансування закладів освіти в Україні.

5. Перелік графічного матеріалу (з точною вказівкою обов'язкових креслень)

Рис 1.1 Схема забезпечення закладів освіти фінансовими ресурсами, Рис 1.2 Форми, принципи і методи бюджетного фінансування. Рисунок 1.3 Поділ управлінських повноважень в освіті. Рисунок 1.4 Схема джерела фінансування підвищення кваліфікації педагогів. Рисунок 2.1 Закупівля засобів навчання та обладнання.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Вступ	Антоненко В.М. <u>к.е.н., доцент</u>		
Розділ 1	Антоненко В.М. <u>к.е.н., доцент</u>		
Розділ 2	Антоненко В.М. <u>к.е.н., доцент</u>		
Розділ 3	Антоненко В.М. <u>к.е.н., доцент</u>		
Висновки			

7. Дата видачі завдання 12.02.2022

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів випускної кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Науково-теоретичні засади дослідження фінансування закладів освіти в умовах бюджетної централізації в Україні	17.02. 2022- 11.03.2022	виконано
2	Аналіз діючого механізму фінансування освіти в Україні в умовах бюджетної децентралізації.	14.03.2022- 7.04.2022	виконано
3	Напрямки і перспективи розвитку бюджетного фінансування закладів освіти в Україні.	11.04.2022- 2.05.2022	виконано
4	Висновки за роботою, вступ	03.05.2022	виконано
5	Оформлення роботи	04.05.2022	виконано
6	Отримання рецензій	5.05.2022	виконано
7	Підготовка доповіді	6.05.2022	виконано
8	Оформлення демонстраційного матеріалу	07.05.2022	виконано
9	Захист	25.05.2022	

Студент

_____ (підпис)

Ходакова К. С.
(прізвище та ініціали)

Керівник роботи

_____ (підпис)

Антоненко В. М.
(прізвище та ініціали)

АНОТАЦІЯ

Ходакова К. С. Розвиток механізму державного фінансування закладів освіти в умовах бюджетної децентралізації / Випускна кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня «магістр» за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» (спеціалізація «Фінанси та кредит»). – ДВНЗ ДонНТУ, Луцьк, 2022.

У роботі досліджено механізми, принципи та форми державного фінансування сфери загальної середньої освіти, організаційно-правове забезпечення реформ фінансування освіти в умовах бюджетної децентралізації. На підставі діючого механізму фінансування освіти в країні проведено якісний та кількісний аналіз показників фінансового забезпечення в галузі освіти. Розглянуто закордонний досвід фінансування освіти та оцінка можливостей його впровадження в Україні.

Робота виконана на базі управління освіти Костянтинівської міської ради. Надана стисла характеристика управління освіти. Проведено дослідження сучасного стану державного фінансування освіти в країні. Зроблено аналіз виконання показників місцевого бюджету з фінансування закладів освіти, надано оцінку впливу процесу бюджетної децентралізації на фінансування закладів освіти та запропоновано альтернативні шляхи й методи фінансування освітніх закладів Костянтинівської міської ради.

Накреслено шляхи та надані рекомендації щодо розвитку механізму державного фінансування закладів освіти в умовах бюджетної децентралізації.

Ключові слова: державне фінансування, освітня галузь, бюджетна децентралізація, методи, ресурси, видатки, кошторис, трансфери.

ANNOTATION

Khodakova K.S. Development of Mechanism of State Financing of Educational Institutions under Conditions of Budgetary Decentralization / graduate qualification work for the educational degree of "magister" specialty 072 "Finance, Banking and Insurance" (specialization "Finance and Credit"). - DVNZ DonNTU, Lutsk, 2022.

The mechanisms, principles and forms of state financing of the sphere of general secondary education, organizational and legal support of educational financing reforms under conditions of budgetary decentralization are studied. Based on the existing mechanism of education financing in the country a qualitative and quantitative analysis of indicators of financial support in the education sector was carried out. The foreign experience of education financing and assessment of possibilities of its implementation in Ukraine was considered.

The work was carried out on the basis of the Kostyantynivka City Education Department. A brief characteristic of the Department of Education is given. The current state of state financing of education in the country was investigated. An analysis of implementation of indicators of the local budget for the financing of educational institutions is made, an assessment of the impact of the process of budget decentralization on the financing of educational institutions is given and alternative ways and methods of financing of educational institutions Kostyantynivka city council are proposed.

The ways and recommendations on how to develop the mechanism of state funding of educational institutions in the conditions of budget decentralization are outlined.

Key words: state financing, the sphere of education, budget decentralization, methods, resources, revenues, estimates, transfers.

ЗМІСТ

ВСТУП	9
РОЗДІЛ 1 НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФІНАНСУВАННЯ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ В УМОВАХ БЮДЖЕТНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ	11
1.1 Механізм, принципи і форми державного фінансування освіти	11
1.2 Реформування механізму фінансування освіти в умовах бюджетної децентралізації	18
1.3 Закордонний досвід фінансування освіти та оцінка можливостей його впровадження в Україні	27
Висновки до Розділу 1	37
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ДІЮЧОГО МЕХАНІЗМУ ФІНАНСУВАННЯ ОСВІТИ В УКРАЇНІ В УМОВАХ БЮДЖЕТНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ	39
2.1 Дослідження сучасного стану державного фінансування освіти в країні...	39
2.2 Дослідження державного фінансування освіти за даними Костянтинівської міської ради	45
2.2.1 Стисла характеристика управління освіти Костянтинівської міської ради	45
2.2.2 Аналіз виконання показників місцевого бюджету Костянтинівської міської ради з фінансування закладів освіти	47
2.2.3 Оцінка впливу процесу бюджетної децентралізації на фінансування закладів освіти Костянтинівської міської ради	52
Висновки до Розділу 2	60
РОЗДІЛ 3 НАПРЯМКИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БЮДЖЕТНОГО ФІНАНСУВАННЯ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ В УКРАЇНІ	62
3.1 Альтернативні шляхи і методи фінансування закладів освіти	62
3.2 Пропозиції щодо реформування фінансового законодавства щодо фінансування освіти в Україні	74

3.3 Прогнозування змін у фінансуванні закладів освіти за умови впровадження авторських пропозицій	81
Висновки до Розділу 3	85
ВИСНОВКИ	88
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	92
ДОДАТКИ	97

ВСТУП

Сьогодні освіта в Україні є основою побудови й розвитку ефективної національної економіки, високоморальних відносин у суспільстві, фундаментом становлення та розвитку якого є перш за все конкурентно спроможні спеціалісти дошкільної та середньої освіти, що фінансується переважно за рахунок коштів місцевого бюджету.

Реформа децентралізації влади надала місцевим органам самоврядування повноважень щодо управління бюджетними надходженнями та підвищення ефективності використання бюджетних коштів для розвитку освіти. Це дає можливість розподіляти кошти місцевого бюджету за певним програмним напрямом розвитку освітніх закладів, який включає не тільки видатки поточного функціонування, але й капітальні вкладення перспективного спрямування.

На жаль, в умовах кризових явищ як пандемія та військова агресія сьогодні бракує коштів у міських бюджетах на розвиток системи освіти. Тому для вирішення нагальних проблем є формування нового фінансового механізму функціонування освіти в цілому в Україні, що у свою чергу забезпечить розширення джерел фінансування освітніх закладів, забезпечить їх фінансову самостійність в умовах чинного законодавства, що сприятиме прискоренню реформування системи освіти для підвищення якості підготовки спеціалістів на рівні вимог європейських стандартів.

Проблема фінансування галузі освіти в умовах децентралізації постійно перебуває у фокусі уваги вітчизняних науковців й управлінців та набула відображення у працях таких вітчизняних науковців: Т. Боголіб, А. Бордо, Н. Верхоглядова, В. Андрущенко, І. Каленюк, А. Литвинчук, Д. Дзвінчук, В. Затуренська, В. Кремень, І. Самохін, І. Калько тощо. У роботах науковців сформоване теоретичне та практичне підґрунтя для дослідження аспектів фінансування закладів загальної середньої освіти в умовах бюджетної

децентралізації. Проте принципи ефективного розподілу фінансових ресурсів потребують детального дослідження.

Метою дослідження є аналіз системи фінансування освітньої галузі в умовах бюджетної децентралізації та розвиток механізму фінансування закладів освіти в контексті сучасних реформ.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю всебічного наукового дослідження та аналізу джерел і проблем модернізації механізму фінансування закладів загальної середньої освіти, який дасть змогу запропонувати вирішення проблем фінансової взаємодії держави та закладів освіти.

Предметом дослідження є джерела фінансування загальної середньої освіти в Україні та визначення напрямів їх оптимізації.

Об'єктом дослідження є управління освіти Костянтинівської міської ради Донецької області.

Випускню кваліфікаційну роботу виконано на базі Управління освіти Костянтинівської міської ради, яке діє на підставі окремого Положення, затвердженого рішенням міської ради від 25.02.2021 № 7/6-63.

Інформаційною базою дослідження стали наукові праці вчених-економістів, аналітичні дані, дані фінансової звітності централізованої бухгалтерії управління освіти, а також закони та інші офіційні нормативні документи з питань бюджетної децентралізації на фінансування закладів освіти.

Обсяг і структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел із 51 найменувань на 5 сторінках та 2 додатки на 8 сторінках). Загальний обсяг кваліфікаційної роботи становить 104 сторінок, основний зміст викладено на 95 сторінках. Робота містить 7 таблиць і 5 рисунків.

РОЗДІЛ 1

НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

ФІНАНСУВАННЯ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

В УМОВАХ БЮДЖЕТНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

1.1 Механізм, принципи і форми державного фінансування освіти

Однією з найактуальніших проблем сучасного соціально-економічного розвитку України є модернізація освіти, а важливим напрямком модернізації – зміна структури фінансування освіти та залучення до освітньої системи коштів із різних джерел. Як відомо, у кожній розвиненій країні світу основу державних фінансів становить його бюджетна система, яка включає державний бюджет і бюджет відповідних адміністративних одиниць.

Важливі аспекти функціонування фінансового механізму висвітлено в працях Кириленко О. П., Юрія С. І., Алексеєнко О. М., Зятковського І. В., Федосова В. М., Венгер В. В., Петровської І. О., Клинового Д. В., Кравчук Н. Я., Горіна В. П., Поддєрьогін А. М., Ясеновської Т. Б., Опаріна В. М., Василик О. Д., Карпишин Н. І., Салиги С. Я. тощо. Проте слід зазначити, що більшість досліджень фінансового механізму зосереджено на ролі держави в його формуванні.

Так, Поддєрьогін А. М. зазначає, що «фінансовий механізм підприємства – це система управління фінансами, призначена для організації взаємодії фінансових відносин і грошових фондів із метою оптимізації їхнього впливу на кінцеві результати його діяльності». До структури фінансового механізму автором віднесено фінансові методи (прогнозування, планування), фінансові важелі, правове, нормативне та інформаційне забезпечення як окремі елементи фінансового менеджменту[1].

Для успішного функціонування сфера освіти потребує налагодження певної системи відносин для забезпечення фінансовими ресурсами.

Основною функцією фінансового механізму є забезпечення закладів освіти фінансовими ресурсами. Виконання цієї функції неминуче передбачає і здійснення функції регулювання порядку створення фондів, їх розподілу і використання бюджету як показано на рисунку 1.1.

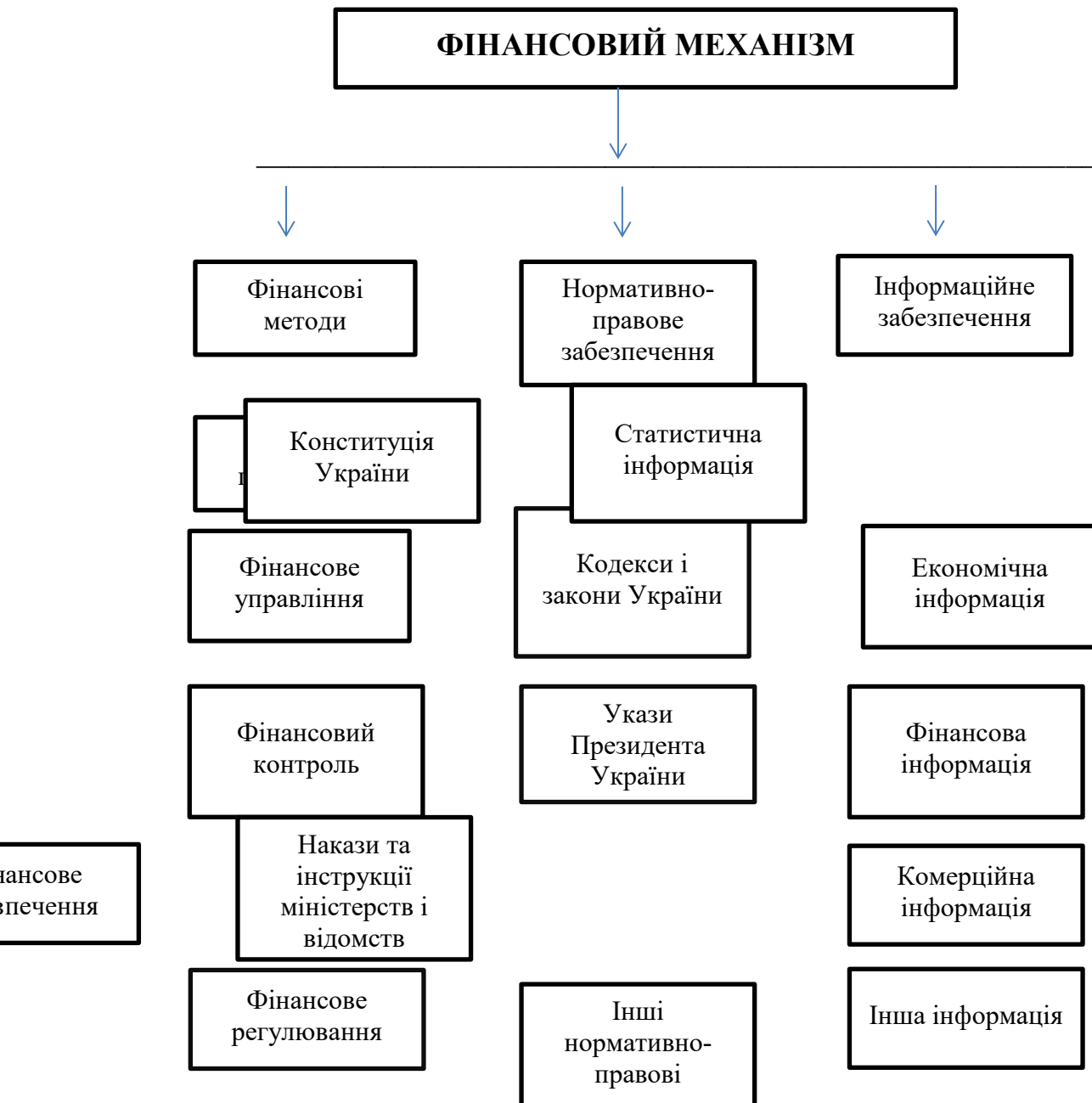

Рисунок 1.1 – Схема забезпечення закладів освіти фінансовими ресурсами

Джерело: складено автором

Тож фінансовий механізм передовсім слід розглядати як сукупність методів, форм, інструментів, прийомів і важелів впливу на стан та розвиток

установи; він характеризує фінанси як вирішальний фактор впливу на бюджетну систему установи.

Кожен бюджет має свої власні джерела доходів. Джерелами доходів державного бюджету є податок на прибуток підприємств, об'єднань і організацій; податок на додану вартість; акцизні податки; доходи від зовнішньоекономічної діяльності; прибутковий податок з громадян та ін., згідно з нормативами, що визначаються законодавчими актами. Доходи місцевих бюджетів формуються за рахунок різних місцевих податків та стягнень.

Державні видатки – це сукупність грошових відносин, які складаються в процесі розподілу і використання централізованих і децентралізованих грошових ресурсів для фінансування основних витрат суспільства. Відповідно до законодавства України видатки державного бюджету спрямовуються на фінансування, зокрема заходів у галузі освіти, науки, культури, охорони здоров'я, фізичної культури, соціального забезпечення тощо [2].

Аналіз стану бюджету України за останні роки свідчить про дедалі напруженіший хід усього бюджетного процесу, ускладнення його формування й виконання [3].

Відповідно до Бюджетного кодексу України [4], необхідно провести глибоку реформу бюджетної системи країни. Реформою бюджетної системи передбачається здійснення децентралізації державних фінансів, структурного розмежування державного та місцевих бюджетів за джерелами надходжень та витрат [4].

Бюджетне фінансування – це надання коштів з державного та місцевих бюджетів, бюджетним установам та організаціям, на виконання певних функцій та забезпечення їх діяльності [5]. Воно базується на відповідних принципах. Тож теоретичні основи бюджетного фінансування необхідно розглядати саме через призму принципів, на основі яких воно здійснюється (рис. 1.2).

Рисунок 1.2 – Форми, принципи і методи бюджетного фінансування

Джерело: складено автором на основі [5]

На сьогодні використовуються такі форми бюджетного фінансування:

1) кошторисне фінансування – виділення бюджетних асигнувань на основі кошторису у безповоротному і безоплатному порядку на фінансування певних об'єктів (програм, заходів) з визначенням їх цільового призначення і розподілом за окремими періодами фінансування [4];

2) бюджетні інвестиції (фінансування капітальних вкладень, проектне фінансування конкретного інвестиційного проекту та придбання частки акцій чи прав участі в управлінні підприємством);

3) бюджетні кредити (тимчасова фінансова допомога на поворотній і платній основі);

4) міжбюджетні трансфери (дотації вирівнювання, субвенції, інші дотації).

Статтею 7 Кодексу та статтею 61 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» [6] визначено право органів місцевого самоврядування самостійно визначати напрями використання бюджетних коштів відповідно до законодавства України (рис. 1.3).

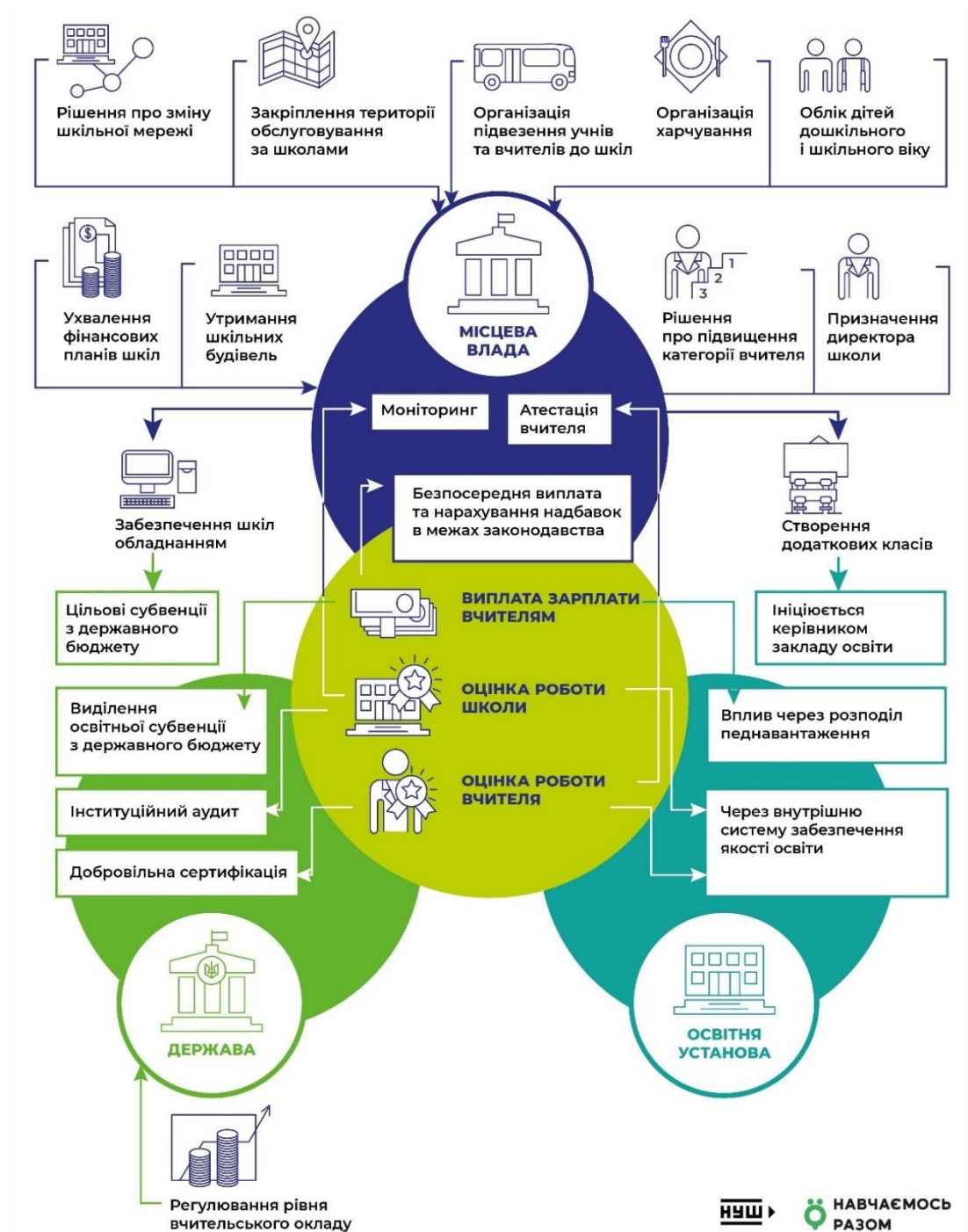

Рисунок 1.3 – Поділ управлінських повноважень в освіті

Визначимо, причини участі держави у сфері фінансування освіти. Зазвичай, економічна теорія пояснювала ці причини з міркувань ефективності та справедливості.

Перша причина полягає в тому, що контроль над системою освіти є суспільним благом, яке ринок не може повністю фінансувати. Ідеї теорії людського капіталу, відбивши зрушення у використанні ресурсів суспільства, зростання ролі людського фактора, докорінно змінили уявлення про характер витрат на освіту [15, С. 48-49]. Вони стали розглядатися не так як споживчі витрати, одноразова, безповоротна витрата ресурсів суспільства на процес навчання, а як один з напрямків інвестицій у людський капітал, який збільшує майбутній потік доходів людини, фірми та суспільства, а також сприяє досягненню справедливості, створенню рівності шансів у виборі напрямів зайнятості та одержанні сталого доходу. Раніше освіта характеризувалася як галузь, що споживає блага та ресурси, що виділяються державою та домогосподарствами на основі перерозподілу їх доходів у процесі споживання. У нових умовах вона стала характеризуватись як сфера виробництва та інвестування з боку зацікавлених у її продукті суб'єктів, що приносить дохід у формі вищого доходу (для домогосподарств), підвищення прибутку (для бізнесу), прискорення темпів зростання та вирішення актуальних соціальних проблем суспільства (для держави).

Друга причина полягає у складності визначення частки та формування механізмів приватного інвестування в освіту. Проведені зарубіжними дослідниками розрахунки показують, що рентабельність людського капіталу, зазвичай, вища, ніж фізичного. Наприклад, у США оцінка норм віддачі початкової освіти сягає 50-100 %, середньої – 15-20 %, вищої – 10-15 %. Значну частину цих вигод одержують домогосподарства. При цьому чим вище в країні диференціація доходів залежно від рівня освіти, тим вищі вигоди домогосподарств та їхня зацікавленість у приватних інвестиціях в освіту, тим вища частка населення у фінансуванні вищої освіти [16, С. 61-68]. Перерозподіл доходів у освіті в бік збільшення приватних капіталовкладень був викликаний у

багатьох випадках фінансовою кризою урядів [17, С. 81-90]. Причини цих криз варіюються від усунення пріоритетів урядів до інших суспільних потреб до проблеми збирання податків.

Відповідно до тенденції отримали обґрунтування твердження, що урядовий внесок у освіту в багатьох країнах занадто великий і, отже, економічно неефективний. Приватні інвестори можуть і хочуть замінити громадський капітал на приватні вкладення у освіту, оскільки вигода і прибуток від такої діяльності істотна [18]. Ринок має регулювати допустимі межі цін.

У науковій літературі точаться суперечки, чи вважати зростання неурядових статей доходів явищем вимушеним чи, навпаки, мобілізуючим. Деякі дослідники вважають, що зростання доходів є в основному процесом заміщення, тобто урядові статті скорочуються, і організації, прагнучи захистити свою операційну та фінансову базу, змушені шукати альтернативні джерела доходів. Інші вважають, що можливості нових доступних джерел доходів діють мобілізуючим або що є комбінація обох тенденцій [17, С. 81-90].

Третя причина, яка є на користь державного фінансування освіти, належить до принципу справедливості: перерозподіл між багатими та бідними [19]. Державні субсидії необхідні, щоб зрівняти можливості доступу дітей до шкіл із різних соціально-економічних верств.

Таким чином, фінансуючи початкову освіту, держава зазвичай має кілька цілей:

- 1) забезпечення «необхідного» розміру системи початкової освіти (досягнення макроефективності);
- 2) розподіл фінансових ресурсів між школами відповідно до державних інтересів (досягнення мікроефективності);
- 3) забезпечення доступності початкової освіти всім соціально-економічним групам, тобто рівності освітніх можливостей.

Отже, три перелічені вище причини і підходи, що впливають з них, призвели до того, що уряди багатьох країн тримають освіту під своїм контролем.

1.2 Реформування механізму фінансування освіти в умовах бюджетної децентралізації

2000-ті роки принесли в теорію розвитку державних фінансів кардинальні зміни, пов'язані насамперед із глобалізацією фінансів та новим етапом розвитку бюджетної децентралізації. Акцентована увага в цей період до проблем бюджетної децентралізації обумовлена кардинальними змінами підходу до проблем економічного розвитку, що сформувалися в пост-бреттон-вудську епоху на світовому економічному просторі та відводили головну роль в економічному розвитку лише центральному рівню влади та бюджетної централізації. Правомірність цієї тенденції вже у 2000-ні роки стала не очевидною. «У 1994 р. Діллінджер у своєму звіті, який став згодом одним з найбільш цитованих звітів Світового банку, писав, що з 75 країн, що розвиваються, з населенням понад 5 млн чол. близько 12 країн заявили про те, що стали на шлях передачі в тій чи іншій формі податково-бюджетних повноважень центрального уряду субнаціональним органам влади. Цей процес відбувається навіть у країнах зі «споконвічно централізованою владою», таких як королівства Йорданії та Марокко, держави Центральної та Східної Європи, в яких існувала податково-бюджетна система радянського типу, Китайська Народна Республіка, у країнах з військовим режимом, подібно до пакистанського, у країнах, як Таїланд, де розглядають децентралізацію як ефективний спосіб поліпшення надання бюджетних послуг місцевими органами влади в умовах фінансових криз, у багатонаціональних державах, як, наприклад, у росії та Індонезії, де намагаються зупинити сепаратизм, що загрожує відірвати регіони від центру, а також у Латинській Америці, де широке поширення отримує участь представників субнаціональних рівнів управління у бюджетному процесі.

Наведені факти свідчать, що існує різноманітність причин інтенсивного розвитку бюджетної децентралізації, їх можна визначити як політичні (зупинка сепаратизму, вихід низки країн з режиму адміністративної економіки, ліквідація

військових режимів), економічні (фінансові кризи, ефективність надання державних послуг, ефективність бюджетного процесу загалом), соціально-етнічні (багатонаціональні держави), географічні (територіальна довжина держави). У цьому виявлення пріоритетності будь-якої групи причин досить важко, оскільки у країні вони відбивають специфіку її розвитку. Водночас, як свідчать ці ж дані, цільові орієнтири децентралізації пов'язані з наданням низки повноважень у бюджетній сфері субнаціональним органам влади, що має забезпечити зростання ефективності надання державних послуг та новий етап у розвитку національної економіки та забезпечення її зростання.

Теоретичні дослідження визначають бюджетну децентралізацію як передачу функцій управління від центральних органів влади регіональним та місцевим органам (тобто розширення повноважень нижчих бюджетів на основі зниження повноважень державного бюджету). Децентралізація дозволяє підвищити ефективність управління за рахунок наближення влади до виборців, а отже, дозволяє повніше враховувати територіальні особливості та переваги населення кожної території країни.

Головною метою бюджетної децентралізації є створення більш тісного взаємозв'язку між системою управління та населенням, а це вимагає зміцнення фінансової системи регіональних та місцевих органів влади, які набувають нових повноважень щодо реалізації державних функцій та адекватних їй повноважень щодо доходів.

У цьому контексті визначимо, які функції при бюджетній децентралізації доцільно передавати нижньому рівню управління (бюджету нижнього рівня):

– функції, пов'язані з наданням державних послуг, які визначають нові повноваження щодо видатків бюджетів нижнього рівня. Оптимізація передачі цих функцій визначається на основі значущості функції, що передається, спектру її дії (державний, регіональний, місцевий) та інструментів її надання (нормативно-правове регулювання, фінансове забезпечення та власне виконання зобов'язань);

– функції, пов’язані з мобілізацією доходів до бюджету, що визначають нові повноваження щодо доходів (ставки податків, податкова база тощо);

– функції, пов’язані з вертикальним вирівнюванням бюджетів усіх рівнів (система внутрішніх та зовнішніх запозичень), що забезпечують балансування доходів та видатків бюджетів. Функції, пов’язані з горизонтальним вирівнюванням, що забезпечують справедливість у наданні державних послуг.

Поряд із цим у зазначений період склалися певні способи здійснення бюджетної децентралізації:

1) делегування – субнаціональним територіальним одиницям надаються окремі функції з надання послуг, але вони перебувають під наглядом центрального органу влади та підзвітні йому. Цей спосіб можна розглядати як проміжний між децентралізацією та централізацією;

2) надання автономії – передача субнаціональним територіальним одиницям права самостійно приймати рішення з адміністративних, фінансових та соціальних питань. Цей спосіб означає найповнішу децентралізацію;

3) деконцентрація – децентралізація центральних міністерств (розподіл повноважень щодо прийняття рішень тощо серед різних рівнів державної влади, наприклад, від столиці до області). Це найслабша форма децентралізації.

Як свідчить практика, продумана система міжбюджетних відносин може містити елементи всіх цих способів.

Отже, визначимо переваги бюджетної децентралізації:

1. Децентралізація забезпечує зростання ефективності бюджетних видатків. Децентралізація повноважень з надання державних (бюджетних) послуг підвищує ефективність бюджетних видатків, оскільки наближає владу до населення, робить її підзвітною виборцям, і тому дозволяє повніше враховувати спектр переваг населення.

2. Децентралізація забезпечує ефективність адміністрування доходів. Децентралізація повноважень щодо формування доходів бюджетів дозволяє більш точно врахувати специфіку та склад податкової (прибуткової) бази і тим

самим забезпечити високу ефективність податкового адміністрування та адміністрування неподаткових доходів.

На сучасному етапі системних суспільних змін і реформування державного управління в напрямку децентралізації значна увага вчених, науковців і фахівців-практиків приділяється питанням оптимального розподілу владних повноважень, у тому числі у сфері освіти та її фінансового забезпечення. Питання децентралізації управління системою освіти перетікає із урядових програм із року в рік, починаючи з 2016 років [7].

Демократизація системи управління освітою задекларовано низкою чинних законодавчих і нормативно-правових актів. Зокрема, у законах «Про освіту», «Про загальну середню освіту» [8] закріплено засади переходу від державної до державно-громадської системи управління галуззю шляхом чіткого розмежування функцій між управлінськими органами різних рівнів і активізацією участі громад.

За Конституцією України держава забезпечує доступність та безоплатність дошкільної, загальної середньої, професійно-технічної, вищої освіти в державних і комунальних навчальних закладах, притому повна загальна середня освіта є обов'язковою [9, ст. 53]. Відповідно до Закону України «Про освіту» громадяни України мають право на безкоштовну освіту в усіх державних закладах освіти. Водночас держава гарантує молоді право на отримання загальної середньої освіти та оплачує її здобуття. При цьому фінансування державних закладів освіти і установ освіти здійснюється за рахунок коштів відповідних бюджетів [8]. Тож сьогодні фінансове забезпечення державних і комунальних навчальних закладів відбувається шляхом бюджетного фінансування. Так, місцеві бюджети спрямовують значно більшу частину видатків Зведеного бюджету України, ніж державний.

З огляду на відсутність у наукових джерелах однозначного визначення поняття «механізми державного управління» поділяємо позицію ряду вчених, які трактують їх сутність як інструмент реалізації функцій держави та виконавчої влади. Так, Г. Атаманчук визначає механізми державного управління як складну

система державних органів, покликаних здійснювати завдання державного управління, що організовані за певними принципами [5, с. 86]. До механізмів державного управління Ф. Шамхалов відносить комплекс тісно пов'язаних між собою інститутів і органів, які складають єдину систему, створену для реалізації головних функцій держави [11, с. 272]. На думку О. Радченка, механізми державного управління «...є формою реалізації функцій держави та має суб'єктом органи державного управління» [12, с. 68]. Прихильниками такої точки зору є вчені В. Загорський, З. Лободіна, Г. Лопушняк, які до складу механізму фінансування закладів охорони здоров'я в Україні включають центральні та місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування [11, с. 36].

Базуючись на зазначеному вище підході, вважаємо, що основною складовою механізму державного управління фінансового забезпечення освіти є не тільки центральні й місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування, а власне повноваження, що чітко розподілені між ними у взаємопов'язаних сферах – освіти та бюджету й фінансів.

Поряд з цим, згідно з частиною 7 статті 75 Кодексу територіальні громади сіл, селищ і міст можуть об'єднувати на договірних засадах кошти бюджетів для виконання спільних проєктів або для спільного фінансування (утримання) комунальних підприємств, організацій і установ з урахуванням статті 93 Кодексу.

У державному бюджеті на 2022 рік МОН України передбачено 153,7 млрд. грн. – це на 14,4 млрд грн. більше, ніж у 2021-му році [13], як наведено в таблиці 1.1.

Важливо наголосити, що за статтею 143 Конституції України окремі повноваження органів виконавчої влади можуть надаватися законом органам місцевого самоврядування, що здійснюються в повному обсязі за рахунок коштів державного бюджету чи шляхом віднесення до місцевого бюджету окремих загальнодержавних податків [9].

Таблиця 1.1

Бюджет для розвитку освіти України

млрд. грн.

Загальний обсяг видатків МОН	2020 рік	2021 рік	2022 рік
	112,60	139,30	153,70
Субвенції:	83,80	103,70	112,90
Освітня	81,20	89,60	108,00
на розвиток НУШ	1,56	1,42	1,57
на реалізацію програми «Спроможна школа для кращих результатів»	0,45	1,00	1,00
на надання державної підтримки особам з ООП	0,50	0,50	0,50
на забезпечення пожежної безпеки у школах	—	—	1,50
Державні видатки:	21,85	26,33	28,63
підготовки кадрів зкладами вищої та фахової передвищої освіти	21,60	25,6	27,80
забезпечення діяльності Національного фонду досліджень, грантової підтримки наукових досліджень і науково- технічних (експеримен- тальних) досліджень	0,25	0,73	0,83

Джерело: складено автором на основі Державного бюджету на 2022 рік

Відповідно до українського законодавства, фінансування державних і комунальних закладів загальної середньої освіти здійснюється за рахунок коштів державного, місцевих бюджетів та інших джерел, не заборонених законодавством, наприклад, благодійної допомоги, грантів тощо.

З державного бюджету заклади загальної середньої освіти отримують освітню субвенцію на оплату праці з нарахуваннями педагогічним працівникам у частині забезпечення видатків на здобуття повної загальної середньої освіти. Також для закладів загальної середньої освіти з державного бюджету виділяються субвенції на підтримку Нової української школи, організацію інклюзивної освіти, субвенція «Спроможна школа для кращих результатів» для підтримки опорних шкіл – на ремонти, закупівлю обладнання та автобусів.

Проблеми фінансування закладів освіти умовно можна розділити на:

- 1) загальні проблеми фінансування галузі;
- 2) проблеми утримання та розвитку закладу освіти, його матеріально-технічного забезпечення на рівні, достатньому для виконання вимог державних стандартів, ліцензійних умов, вимог трудового законодавства, охорони праці, безпеки життєдіяльності, пожежної безпеки тощо;
- 3) проблеми заробітної плати працівників.

Нааявне також часткове накопичення коштів освітньої субвенції в областях і на рівні місцевого самоврядування і, відповідно, ці кошти не надходять до кінцевих споживачів – закладів освіти. Також немає чіткого алгоритму отримання школами коштів на підвищення кваліфікації педагогічних працівників. Тому педагогічний працівник може реалізувати своє право вільно обирати форми, види, напрями, суб'єкта підвищення кваліфікації або якщо підвищує кваліфікацію за власний рахунок або в суб'єкта, що надає безоплатні послуги відповідно до п.32 Порядку постанови КМУ № 800 [14], як наведено на рисунку 1.4

Сьогодні пріоритетним джерелом фінансування сфери освіти в Україні є фінансування з державного та місцевих бюджетів. Держава забезпечує асигнування на освіту в розмірі не менше ніж сім відсотків валового внутрішнього продукту.

Заклади загальної середньої освіти як джерела додаткового фінансування можуть залучати:

- доходи від надання платних освітніх та інших послуг;

– благодійну допомогу відповідно до законодавства про благодійну діяльність та благодійні організації;

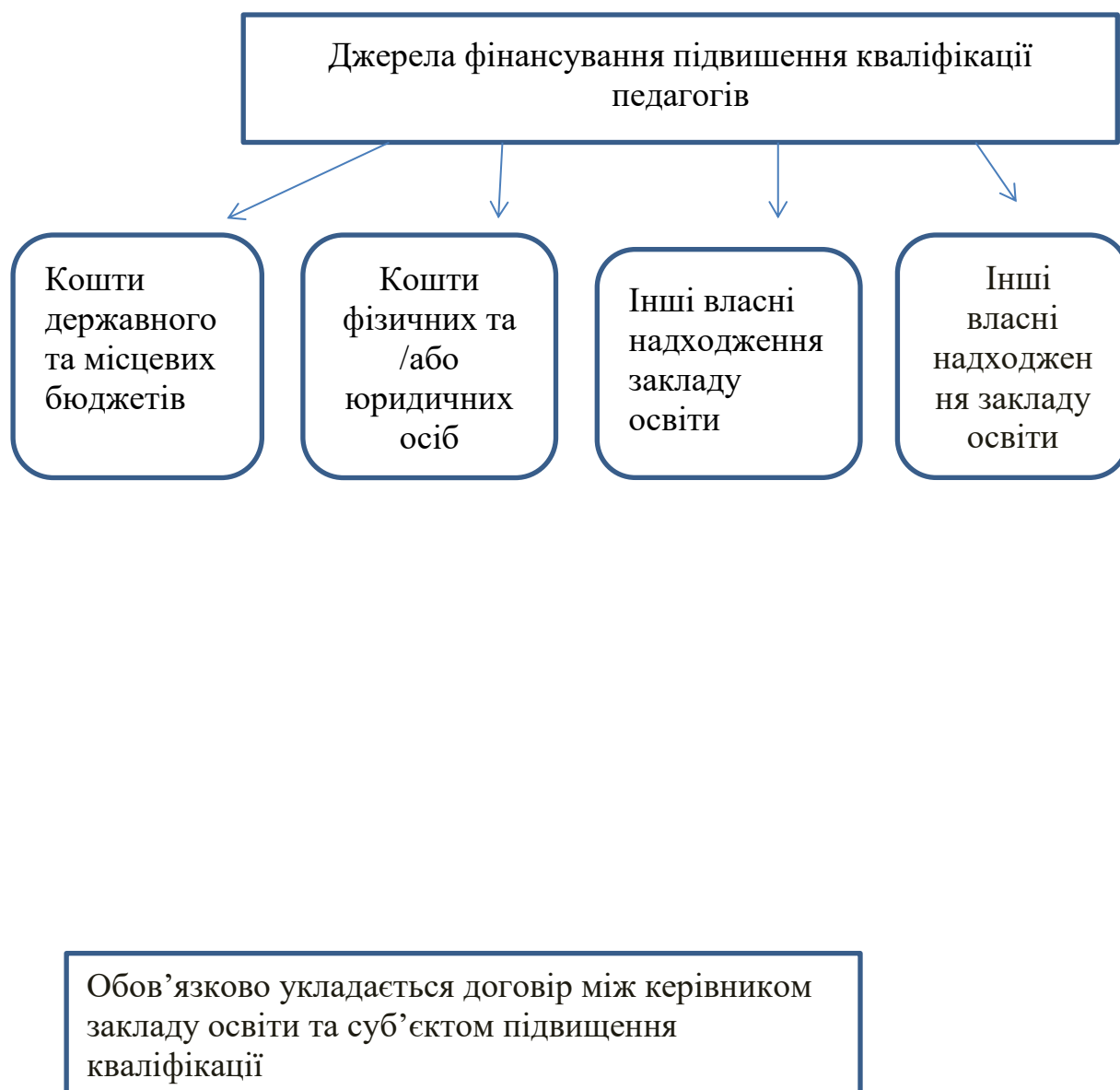

Рисунок 1.4 – Схема джерела фінансування підвищення кваліфікації педагогів

Джерело: складено автором

- гранти;
- інші джерела фінансування не заборонені законодавством.

На нашу думку, недостатня ефективність державних видатків на освіту зумовлена низкою чинників, основним з яких є недосконалість організаційно-управлінської структури. Фінансових ресурсів, які виділяються державою для надання освітніх послуг, не вистачає на покриття навіть базових статей витрат:

заробітну плату та нарахувань на неї. Негативна тенденція свідчить про незадовільний фінансовий стан освіти та її невідповідність світовим та європейським ринкам праці. Упровадження освітньої реформи та забезпечення надання якісної освіти потребує належного рівня державного фінансування.

Бюджетна децентралізація – це процес передання повноважень (функцій, компетенцій і відповідальності) від центрального уряду до місцевих урядів (органів місцевого самоврядування). Така передача повноважень має супроводжуватися передачею відповідних фінансових ресурсів на виконання цих повноважень через запровадження місцевих податків або трансформацію чи закріплення частини загальнодержавних податків за місцевими бюджетами, що отримали нові повноваження.

Бюджетною децентралізацією також є передача повноважень від вищих органів управління до нижчих, наприклад, від регіональних до муніципальних або місцевих. Зазвичай бюджетна децентралізація зумовлена прагненням центрального уряду поліпшити систему управління державою. Центральний уряд намагається обмежити свою діяльність стратегічними функціями управління, а також загальнодержавними функціями, які важко диференціювати щодо потреб конкретного громадянина, який проживає на конкретній території.

Реформа освіти та науки в Україні (у рамках секторальної децентралізації), яка розпочалася у 2015 р. за чотирма напрямками (реформування середньої освіти, професійно-технічної освіти, вищої освіти та формування нової системи управління та фінансування науки), спрямована на вирішення проблеми неефективності бюджетного забезпечення освітнього процесу, побудованого на принципах фінансування мережі закладів освіти, низького рівня оплати праці у сфері освіти, відсутності стимулів для підвищення кваліфікаційного рівня педагогів, територіальних диспропорцій отримання освітніх послуг населенням тощо. Інакше кажучи, ключові детермінанти децентралізації в освіті – це зміна змісту освіти, покращення механізмів її фінансування, оптимізація та розвиток освітніх мереж.

Децентралізація в освіті покликана забезпечити досягнення відповідності освіти сучасним запитам з боку суспільства та потребам економіки, доступності та належної якості освітніх послуг незалежно від місця проживання споживачів таких послуг, удосконалення економічних важелів управління системою освіти на усіх рівнях, подолання «ізолюваності» науки від економіки й інтеграція вищої освіти і науки в економічний розвиток держави та європейський освітній простір [3].

1.3 Закордонний досвід фінансування освіти та оцінка можливостей його впровадження в Україні

Однією з найбільших змін в освіті за останні дві декади в розвинених і в країнах, що розвиваються, було делегування повноважень з управління та взяття відповідальності за результати шкільної освіти від місцевих органів управління школам. Особливо це передбачало передачу відповідальності за контроль та розподіл бюджету та управління людськими ресурсами директору школи та місцевому співтовариству, представлених контролюючим органом з боку батьків та місцевими чиновниками, які керують школою в рамках управління людськими ресурсами та фінансовим регламентом, що встановлюється центральним урядом.

Шкільна формула фінансування є невід'ємною частиною цієї політики з таких причин:

– Надання прогнозованого та достатнього потоку доходів для забезпечення виконання громадськими школами своїх обов'язкових повноважень у сфері освіти, забезпечення відповідного фінансування витрат, не пов'язаних з оплатою праці, та запобігання використанню місцевими органами управління освітою необґрунтованої частки бюджету («витік»).

– Підтримка розширення доступу до освіти через скорочення або скасування обов'язкових виплат з боку батьків та забезпечення заміни державного фінансування.

– Сприяння створенню конкуренції між школами за допомогою схеми «гроші слідують за учнями» за підтримки політики прийому без обмежень та кращої інформації за результатами роботи шкіл.

– Сприяння розвитку приватних чи благодійних шкіл шляхом надання рівного або часткового фінансування для таких шкіл, що наслідують національний навчальний план, таким чином створюючи конкуренцію.

– Сприяння оптимізації мереж через злиття та закриття шкіл, де демографічні зміни зробили утримання існуючої шкільної мережі надмірно дорогою для підтримки.

– Сприяння рівності по відношенню до всіх учнів та шкіл незалежно від соціально-економічного статусу, лінгвістичного, расового походження, стану здоров'я (для учнів) та географічного і соціально-економічного розташування (для шкіл).

Рівність має кілька різних значень.

«Вертикальна рівність» описується як «нерівне ставлення нерівного», тобто надання достатніх ресурсів з метою надання учням з різними рівнями особливих потреб навчання таких самих переваг як і будь-якому іншому учню.

«Горизонтальна рівність» включає учнів, забезпечених ресурсами у різних місцях. Для «горизонтальної рівності» особливо необхідно, щоб населення та місцеві органи управління з меншими доходами отримували достатні суми субсидій, щоб забезпечити таку саму якість за такою самою ціною.

Рівність «рівня» відноситься до балансу ресурсів, що розподіляються на різні рівні освіти, і, зокрема, для запобігання витрачання необґрунтованої частини витрат на освіту, спрямованої на певний рівень, від якого може виграти одна певна когорта учнів, у яких може бути привілейований доступ до такого рівня.

Мета «аналізу розподілу вигод» полягає у розробці розрахунків розподілу вигод від урядового бюджетування серед учнів з метою встановлення, наскільки має розглядатися обсяг фінансування як нерівний чи несправедливий.

Формула фінансування шкіл та місцевих органів управління.

Необхідно встановити різницю між формулою фінансування шкіл та формулою фінансування відповідальних органів місцевого управління шкільної освіти. Перше визначає суму, яка попрямує до кожної школи; останнє – суму, яка направиться до кожного органу місцевого управління для фінансування загальної кількості шкіл на своїй території. Здебільшого формулою фінансування школи розглядається питання фінансування відповідальних органів управління, оскільки різні країни надають різні рівні свободи регіональним рівням влади у створенні місцевої формули.

У деяких країнах, у яких спостерігалось занепокоєння щодо суми, що зберігається у місцевих органів управління для централізованого адміністративного обслуговування сектору освіти, наприклад як у Великій Британії, для отримання гранту місцевим органам влади дозволені мінімально допустимі зміни у формулі та чітко визначені винятки. В інших країнах з федеральною структурою управління або з наявністю більшої свободи у місцевих органів управління (Скандинавські країни та Сполучені Штати Америки), більше уваги на місцевому рівні приділяється коригуванням у формулі з урахуванням місцевих потреб та рівнем витрачання.

Необхідно встановити таку відмінність у випадках, коли формула застосовується лише до гранту, що надається центральним (або регіональним) органом управління освітою, або коли вона застосовується до сукупності витрат на освіту, яка оцінюється як національний або мінімальний рівень витрачання на освіту. Країни, у яких місцевими органами управління фінансуються набагато більші обсяги за рахунок надходжень від місцевих податків, використовують номінальні витрати у формулі розподілу (для цілей освіти та інших послуг); потім централізований грант від уряду є сумою компенсації між загальною сумою нарахованої потреби у витратах та загальною сумою нарахованих місцевих надходжень.

Щодо інших країн, у яких освіта є або обов'язком держави або централізоване фінансування має перевагу, то формула фінансування часто

відноситься лише до дотаційного компонента, але становить високе співвідношення шкільного бюджету [29].

Формула фінансування характеризується трьома поколіннями моделей.

У моделі першого покоління, що використовується в багатьох країнах, на основі якої реалізується шкільне самоврядування, використовується проста формула (на одного учня), зазвичай з урахуванням вікового рівня або класу для відображення диференціальних витрат від різних рівнів шкільної освіти. Часто формула застосовується тільки для покриття витрат, не пов'язаних з оплатою праці, поточних витрат через складність відображення «середньої» заробітної плати у формулах.

Іноді враховується невелика кількість додаткових чинників, виключно для захисту невеликих шкіл у вигляді або фіксованої суми витрат плюс змінна на одного учня, або фінансування мінімальної кількості учнів.

Зазвичай фінансування надається у формі блокової субсидії, і керівний (виконавчий) орган наділяється повноваженням на власний розсуд використати кошти (без будь-яких обмежень з боку органів центрального управління) з метою задоволення потреб школи. Проте деякі країни, як Таїланд, розбивають блокову субсидію на асигнування за типами витрат (підручники, навчальні матеріали, шкільна формула). Такий досвід може сприяти демонстрації як прозорості у розподілі коштів батькам та спільноті, так і забезпеченню наявності достатніх сум грошей для окремих ініціатив (як надання шкільної форми та безкоштовні шкільні обіди).

Моделі першого покоління мають багато переваг. Формула фінансування на одного учня проста в розумінні, і тому суму, яку потрібно для шкіл, легко прогнозувати як з боку школи, так і з боку уряду. Також формулою передбачається простий захід стимулювання шкіл для запобігання відсіву учнів та збільшення участі з боку груп учнів, які перебувають у несприятливому становищі; а у міських районах – для залучення додаткового числа учнів із різних традиційних районів охоплення. У формулі також відображається дійсність для багатьох органів центрального управління, у яких або немає необхідної

фінансової інформації щодо фактичних витрат для розробки складних формул та/або коли витрати були настільки обмеженими через відсутність фінансування, що фактичних витрат було мало для покриття реальних потреб.

Моделями формули другого покоління приділяється більше уваги вирішенню питання «вертикального рівності» з допомогою зважування учнів складнішим шляхом. Наприклад, у формулі, що використовує Польща, є два блоки надбавок (на додаток до простого блоку асигнування на одного учня). У першому блоці є 27 додаткових надбавок (включаючи 5 на спеціальні потреби, 2 на мовні та 14 на спеціальні види навчання). У другому блоці є 13 надбавок (шість із яких відносяться до заходів, пов'язаних з інтернатами, і три з яких на позашкільні заходи). Надбавки розроблені для відображення відносного масштабу недоліків, і іноді до них входять численні характеристики (наприклад, проживання учнів зі спеціальними потребами в інтернатах). Проте надбавкою враховується розподіл номінальної суми, що не завжди є відображенням фактичних додаткових витрат на надання додаткових послуг.

Моделі третього покоління розроблені для досягнення ближчої кореляції між зважуванням різних нерівностей та фактичними витратами. Це досягається за допомогою регресійного аналізу фактичних витрат (особливо, у випадках, коли місцеві органи управління вносять добавки до сум централізованих субсидій для забезпечення більш реалістичної картини реальних потреб), або методом «знизу вгору» за вартістю діяльності (наприклад, надання додаткового навчання в корекційних класах або індивідуальна допомога учням із спеціальними потребами).

Включення капітальних витрат. До більшості формул фінансування не включається фінансування капітальних витрат. Тільки один виняток із країн – це Естонія. Основні причини цього наступні:

– Як правило, володіння шкільним нерухомим майном покладається на місцевий орган управління, який і несе відповідальність за капітальний ремонт та витрати як «господар».

– Школі передається нерухоме майно у спадок; його вік і стан не мають або мають дуже мале відношення до факторів, що визначають вартість поточних витрат та формулами.

У випадках, коли нерухоме майно інвестується в школу як незалежну юридичну особу, можливо, доцільно використовувати подушове фінансування з метою створення капітального фонду, за рахунок якого можуть виконуватись ремонт та переобладнання. У цьому контексті завдання капітального фонду полягає у розподілі витрат учням різного віку, і за аналогією схожі з тими фондами, які перебувають у віданні приватних шкіл і які зазвичай стягують разовий внесок при вступі до школи.

У таких умовах доцільно було б довести всі школи до мінімального певного стандарту. Провінцією Онтаріо в Канаді було розроблено частково стандартну схему капітального фінансування для вирішення питань дефіциту коштів для свого шкільного нерухомого майна.

Включення показників роботи школи. До формули шкільного фінансування, як правило, не входять надбавки, пов'язані з показниками роботи з трьох причин.

По-перше, подушова формула фінансування ґрунтується на кількості учнів та розроблена, щоб заохочувати підвищення показників успішності, оскільки гроші слідують за учнями у найкращі школи. Це передбачає низку попередніх умов:

- легкодоступні інші школи (наприклад, у малій сільській місцевості);
- «привабливі» школи можуть вільно приймати та розміщувати додаткових учнів;
- державні органи можуть дозволити вільні місця у менш затребуваних школах (обов'язковий результат конкуренції);
- правила прийняття передбачають переведення учнів;
- батьки мають доступ до інформації про результати навчання в школі та показники роботи, на основі якої приймається їх вирішення.

По-друге, у багатьох країнах відсутні національні незалежно оцінені шкільні іспити, з урахуванням яких можна проводити об'єктивну оцінку роботи школи. Натомість вони покладаються на переписні дані для фіксування кінцевих результатів навчання. У цьому відношенні дуже підходить Малайзія. У країні немає такої національної системи оцінки (UPSR, PMR та SPM), за якою мають оцінюватися всі учні, які навчаються за національним навчальним планом. Тим не менш, існує багатостороння незалежна база даних (з історичною хронікою розвитку), у порівнянні з якою ведеться моніторинг результатів роботи. Єдиний недолік – відсутність стандартного іспиту на рівні початкової школи, коли важливо провести оцінку низької успішності в частині читання, письма і арифметики на ранньому етапі, яку можна усунути.

Третя причина, чому фінансування, пов'язане з показниками роботи, не популярне, бо надбавки можуть посилити проблеми неблагополучних шкіл, а не допомогти їх вирішити. У цьому випадку надбавки за успішність мають бути «добавками», а не основною частиною фінансування. Вони також повинні чітко відображати додану вартість освітнього процесу понад те, що може очікуватися від конкретної школи у заданій обстановці соціально-економічних та географічних умов.

Централізовано керовані витрати.

Хоча основна частина регулярного фінансування направляється до шкіл, деякими видами витрат управляють всередині департаментів освіти місцевих органів управління. Найважливіші з них відносяться до викладацького складу – це пенсійні відрахування або спеціальні надбавки до зарплати. Вони також можуть включати бюджети на навчання та підвищення кваліфікації, надання консультацій з питань розвитку кар'єри для учнів середніх шкіл, кошти на міські спортивні та культурні заходи та одноразове технічне обслуговування.

Існує дві причини для централізовано керованих витрат – розподіл витрат не залежить від директора школи та регулюючих органів та/або послуги є настільки вузькоспеціалізованими, що їх надання вигідне лише за рахунок об'єднання фінансових коштів.

Протягом тривалого періоду у більшості систем з формулою фінансування сума грошей, яку утримували місцеві адміністративні органи освіти, знизилася. Тому школи беруть на себе відповідальність за виключені функції або вони погоджуються купувати у місцевих органів влади послуги, засновані на своєму очікуваному (і фактичному) користуванні відповідно до Угоди про рівень послуг (SLA).

Чинники, які потрібно враховувати при розробці формули.

Існує загальна домовленість, що забезпечення «адекватних» ресурсів є критичним для сприяння покращенню участі та підвищення рівня навчання у шкільній освіті. Формула шкільного фінансування грає потенційно важливу роль у забезпеченні адекватних ресурсів, але останнім часом вказав на низку потенційних підводних каменів.

1) Стабільність формули є вкрай важливою у забезпеченні прозорості для зацікавлених осіб та стимулюючих заходів, до яких потрібно реально адаптуватися, і потенційно використовувати додаткові ресурси, які можуть бути доступні завдяки системі фінансування формули. Однією з переваг, наприклад, у наданні додаткового фінансування через формулу, а не через програми умовних субсидій, є сигнал того, що додаткове фінансування висувається на перший план, у той час як спеціальні програми можуть бути вилучені через високу вартість або через зміни, що постійно вносяться, які знижують справедливість і прозорість системи. У США, де особливо часто мали місце зміни у формулу через юридичні проблеми щодо адекватності забезпечення ресурсами, відбулася велика кількість змін (наприклад, починаючи з початку 1980 років у Новій Мексиці мало місце 80 змін у формулі), що знижує прозорість і робить практично неможливим оцінити вплив різних змін.

2) Формули повинні бути простими та зрозумілими, а також відображати базові потреби з метою забезпечення відповідного фінансування для всіх учнів. Дуже складні формули знижують прозорість системи, що може порушити принцип справедливості. Формули також можуть включати стимули для обману, наприклад, прагнути класифікувати додаткових учнів як осіб, які не є носіями

мови, або низьких соціально-економічних груп. Вони також можуть включати додаткові недоліки, наприклад, давати занадто багато грошей невеликим школам, щоб вони не закривалися замість того, щоб раціоналізувати систему.

3) Слід враховувати ефект заміщення, особливо коли є значний обсяг нецентралізованого державного фінансування. Наприклад, у науковому дослідженні в Нью-Йорк було сказано, що додаткове фінансування від федерального уряду для підтримки учнів початкових та середніх класів, що перебувають у несприятливих умовах «Рівня 1», призвело до зниження штатного та окружного фінансування для таких учнів, що призвело до дуже маленького загального впливу. В іншому контексті, запровадження системи блокової субсидії в Індонезії з 2005 року призвело до серйозного зниження батьківських внесків, які цілком могли збільшити систему нерівності через диференціальний вплив між бідними та багатими спільнотами щодо добровільних внесків.

4) Зміни у формулі фінансування, найімовірніше, вплинуть на збільшення загальних витрат на освіту через політичну вимогу, що зміни мають бути відносними, а не абсолютними. Тобто школи, які втрачають гроші через зміни у формулі, фактично не повинні мати занижені бюджети, але просто їх бюджети не повинні збільшуватися або збільшуватися повільніше, ніж у шкіл, які отримують прибуток. Диференційовані ставки індексації інфляції можуть допомогти у цьому відношенні, дозволяючи коливання від інфляції впливати на коригування. Однак, щоб ці зміни набули чинності, потрібен час та середовище з низькою інфляцією, це незвичні умови для їхнього повного досягнення за допомогою диференціальної індексації.

5) Слід уважно розглянути питання розрахунку надбавок. Єдиним методом розрахунку надбавок є розробка виробничої функції, заснованої на історичних даних, наприклад, використання рівнів фінансування в успішніших школах та/або районах з порівняльним схожим типом соціально-економічного статусу, що дозволяє прогнозувати суми, які необхідно витратити для досягнення однакового рівня успішності учнів. Крім важливого питання причинно-наслідкового зв'язку, використання виробничих функцій, заснованих на

історичних даних, може перекрити різницю, що виникає з існуючої формули розподілу та/або з обмежених витрат. Наприклад, надбавки виробничої функції, що розраховуються в Таїланді, дорівнювали всього 2 % на 100 % концентрацію учнів з низьким соціально-економічним становищем. Це дуже мало для надбавок, що використовуються в багатьох розвинених країнах на збільшення ресурсів (це 20 % і більше відсотків), і, найімовірніше, така сума є недостатньою.

Додаткова проблема щодо надбавок включає розрахунок стандартних відсоткових ставок на базовому рівні ресурсу. У межах цієї моделі, що більше вартість одиниці ресурсу, то більше вписувалося збільшення абсолютних показників. Розрахунки, засновані на реальних потребах, і поняття спадної прибутковості передбачає, що зі збільшенням базового фінансування надбавки з низькими відсотковими ставками будуть достатні для підтримки груп з особливими вимогами, що перебувають у скрутному становищі.

Розрахунок деяких надбавок у формулу може бути виконаний залежно від реальних потреб з більшою точністю, ніж інші надбавки. Наприклад, додаткові витрати на навчання додаткової мови для осіб, які не є носіями такої мови, можуть бути досить точно розраховані виходячи з даних досліджень минулих програм, оцінки годин додаткового навчання та пов'язаних з ними ресурсів, які можуть знадобитися для того, щоб довести більшість учнів з певного мовного середовища до певного мінімального стандарту, пов'язаного із віком.

Аналогічним чином можна буде досить точно оцінити потреби у витратах на учнів з особливими потребами – наприклад, з погляду спеціальних посібників або часу роботи помічника викладача з дітьми з труднощами у навчанні. Однак усереднення вартості за різними особливими потребами учнів у формулі може бути складнішим завданням.

Проте питання додаткового фінансування учнів із неблагополучних сімей є найбільш проблематичним. Необхідно оцінити ступінь, у якій додатковими послугами можуть враховуватися відмінності, що виникають із соціально-економічного статусу та домашнього середовища учня. Сфери для потенційного додаткового фінансування можуть включати:

- додаткові заняття та виконання домашнього завдання під наглядом викладача (група подовженого дня);
- додаткові підручники та обладнання;
- підтримка позакласних заходів;
- надання фінансової підтримки, щоб залишатися в школі, а не шукати можливості отримання доходу;
- створення зв'язків між учнями та роботодавцями для розвитку професійних навичок та кар'єрного шляху.

Всі ці послуги вимагають додаткових витрат, але неясно, наскільки ці реальні додаткові витрати враховуються під час розрахунку. Крім того, школам часто надається значна свобода на розсуд того, що вони можуть робити з додатковим фінансуванням, така свобода може внести ще більше неясності між питаннями (додаткового) фінансування та (покращення) успішності учнів.

Для досягнення Україною світових стандартів в галузі освіти необхідна побудова економічних механізмів, які забезпечать ефективну систему фінансування в умовах децентралізації.

Висновки до розділу 1

Питання якості освіти та її достатнього рівня фінансового забезпечення є актуальним напрямом сучасних досліджень, адже освіта і наука – ключові маркери успішної держави. Реформа в освіті, яка була ініційована роком раніше та покликана втілити в життя дитиноцентричний підхід до навчання і, що найголовніше, змінити розподіл повноважень в управлінні освітою та спрямувати ресурси із центрального рівня на базовий. Серед вагомих аспектів децентралізації в освіті стала передача повноважень у змісті та фінансуванні освіти на місцевий рівень.

У результаті проведеного дослідження було виявлено деякі проблеми фінансування закладів загальної середньої освіти, зокрема необґрунтованість затверджених видатків органами місцевого самоврядування та відсутність

досвіду ефективного управління. Критичним залишається стан фінансування освіти у сільській місцевості, недостатнім є рівень оплати праці працівників освіти. Державної підтримки потребує навчання здібних і обдарованих учнів та учнів з особливими потребами.

Для досягнення світових стандартів в галузі освіти необхідна побудова економічних механізмів, які забезпечать ефективну систему фінансування.

Особливу роль у процесі реформування освіти повинна відігравати система управління та контролю над діяльністю бюджетних установ щодо ефективності використання фінансових ресурсів держави. Для поліпшення становища, що існує на даному етапі, політику фінансування освіти потрібно формувати відповідно до Конституції України, яка регламентує виділення на освіту не менше семи відсотків ВВП, та соціально-економічної доцільності здійснення бюджетних видатків. Реформу загальної середньої освіти доцільно проводити, поєднавши вітчизняний та світовий досвід.

У перспективі слід проводити дослідження складових елементів системи фінансування загальноосвітніх шкіл, будувати механізми поліпшення фінансово-господарської діяльності закладів освіти з метою досягнення світового рівня надання якісних освітніх послуг та забезпечення рівних умов доступу до загальної середньої освіти всіх дітей.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ДІЮЧОГО МЕХАНІЗМУ ФІНАНСУВАННЯ ОСВІТИ В УКРАЇНІ В УМОВАХ БЮДЖЕТНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

2.1 Дослідження сучасного стану державного фінансування освіти в країні

У країнах ОЕСР субцентральні уряди відповідають за розподіл найбільшої частки державного фінансування – майже 60% остаточних коштів – між окремими школами. Вони, як правило, доповнюють фінансування центральних шкіл за рахунок власних надходжень, а також діють як посередники, розподіляючи фінансування з центрального уряду серед шкіл. Хоча мотивація відрізняється в різних країнах, зазвичай очікується, що фіскальна децентралізація підвищить реагування на запити місцевих громад, підвищить потенціал для інновацій та адаптує управління ресурсами до місцевих умов. Але досягнення справедливих результатів витрат студентів у децентралізованих системах фінансування вимагає добре продуманих фіскальних відносин, адекватної координації та розвитку потенціалу на різних рівнях уряду.

Якщо субцентральні уряди відповідають за фінансування шкільної освіти здебільшого за рахунок власних доходів, існує ризик того, що різні можливості витрачання коштів у багатших і бідніших юрисдикціях посилять нерівність можливостей для учнів у різних частинах країни. У таких умовах райони, де студенти з більш неблагополучним становищем, швидше за все, матимуть менше ресурсів для задоволення потреб студентів. Фіскальні трансферти широко використовуються в країнах ОЕСР, щоб допомогти забезпечити належний рівень доходів субцентрального рівня та вирівняти спроможність до витрат у різних юрисдикціях, але існує ризик того, що сильна залежність від таких трансфертів може призвести до неефективності, недовіри та зниження підзвітності через розподіл між фінансуванням та розподіл витрат між різними рівнями системи. Навіть якщо субцентральні органи влади мають подібний рівень доходів,

витрати для студентів із подібними потребами можуть відрізнятися в різних юрисдикціях через відмінності в пріоритетах субцентральних органів і механізмах розподілу фінансування.

У той час як фіскальна децентралізація дає можливість субцентральним органам влади адаптувати фінансування шкіл до місцевих потреб, вона також ускладнює управління освітою та механізми фінансування. У багаторівневому підході до фінансування шкіл ролі та обов'язки різних рівнів управління мають бути добре узгоджені, щоб уникнути неефективності через дублювання ролей, дублювання обов'язків, конкуренцію між різними рівнями влади або відсутність прозорості потоків ресурсів. Фіскальна децентралізація також може викликати проблеми з потенціалом, особливо в невеликих юрисдикціях, які можуть мати обмежений персонал та досвід для підтримки шкіл у стратегічному управлінні коштами.

У децентралізованих системах фінансування шкіл субцентральні органи влади повинні мати як достатні надходження для задоволення потреб своїх учнів, так і відповідні можливості для виконання своїх обов'язків щодо фінансування. Крім того, важливо забезпечити чіткий розподіл ролей і відповідальності між різними рівнями влади та розробити чітко визначені лінії підзвітності. Відповідальність за витрати на субцентрі має бути адекватно узгоджена з відповідальністю за залучення коштів. Покладатися на власні податкові надходження має ряд переваг з точки зору місцевої автономії, підзвітності та реагування на місцеві переваги. Але це має бути доповнено добре розробленими системами вирівнювання, щоб забезпечити субцентральні органи влади необхідними доходами, щоб запропонувати рівні можливості для своїх студентів та розбудову потенціалу для підтримки ефективного місцевого управління освітою. Розробка загальносистемного підходу до фінансування шкіл, який узгоджує ролі та балансує напруженість, має передбачати роздуми як про структури управління (наприклад, найбільш ефективна кількість рівнів управління, залучених до фінансування шкіл), так і про процеси управління

(наприклад, залучення зацікавлених сторін, відкритий діалог та використання доказів і досліджень).

З 2000-х років багато шкільних систем надали професіоналам шкільного рівня більшу відповідальність за бюджетні питання. Досвід деяких країн ОЕСР вказує на те, що відсутність автономії ресурсів на рівні школи ризикує обмежити простір для маневру шкіл у розробці та формуванні власних профілів і може призвести до неефективності управління ресурсами. Автономія школи щодо бюджетних питань може забезпечити школам необхідну гнучкість у використанні виділених ресурсів відповідно до місцевих потреб і пріоритетів. Але це також має супроводжуватися належною прозорістю, лідерським потенціалом і підтримкою, а також механізмами для уникнення розширення нерівності.

Незважаючи на те, що шкільна автономія у створенні коштів може сприяти місцевим зусиллям для доповнення шкільних доходів, є занепокоєння з приводу нерівності, яку це створює. Школи у складних соціально-економічних умовах матимуть меншу можливість доповнювати свій бюджет за рахунок батьківських або інших місцевих внесків. У деяких країнах недостатній моніторинг шкільного доходу призводить до недостатньої прозорості щодо реального рівня ресурсів окремих шкіл, що ускладнює досягнення справедливого рівня ресурсів за допомогою механізмів фінансування шкіл.

Обов'язки з управління бюджетом пропонують потенціал для більш стратегічного управління на рівні школи, але для ефективного використання коштів потрібне добре функціонуюче керівництво школи та управлінські структури. Більша автономія щодо рішень щодо фінансування може збільшити існуючу нерівність між школами, при цьому деякі школи стикаються з більшими проблемами у зв'язуванні вибору видатків із пріоритетами покращення. Ефективне адміністрування та розподіл коштів вимагає часу, адміністративного потенціалу та належної підготовки керівних команд школи. Досвід країн ОЕСР вказує на те, що делегування бюджетних обов'язків школам може створити напруженість між педагогічним та адміністративним керівництвом шкіл. Хоча

бюджетна автономія дозволяє узгодити бюджетне планування з педагогічними потребами шкіл, вона також може накласти на керівників значні адміністративні, управлінські та бухгалтерські навантаження, скорочуючи їх час на педагогічне керівництво.

Вплив бюджетної автономії шкіл на шкільні процеси та результати залежить від їх здатності використовувати цю автономію в конструктивний спосіб і, таким чином, вимагає посилення керівництва та управління шкіл, а також підтримки керівників шкіл у бюджетних завданнях. Програми професійної підготовки та підвищення кваліфікації керівників шкіл повинні готувати їх до виконання обов'язків з управління ресурсами в рамках педагогічного лідерства. Крім того, автономні школи повинні бути вбудовані в адекватні інституційні рамки, щоб уникнути того, що збільшення автономії призведе до розширення нерівності між школами. Коли шкільна автономія, шкільне оцінювання, підзвітність та підтримка розумно поєднуються, вони мають більші важелі впливу на викладання та навчання. Розгляд відповідальності шкіл за бюджетні питання також має поєднуватися з обговоренням розміру шкіл та політики шкільної мережі. Забезпечення структур та підтримки, які допомагають школам об'єднуватися та ділитися ресурсами, може допомогти досягти ефекту масштабу та більш ефективного використання фінансування [22].

Ключовою проблемою при розробці механізмів розподілу фінансування є забезпечення справедливого розподілу коштів на школи, які найбільше потребують додаткових ресурсів. Під час вибору механізму розподілу для акціонерного фінансування необхідно враховувати наступні проблеми та компроміси.

Існують два широкі підходи до розробки механізмів розподілу фінансування, які визнають різні потреби між школами: включення додаткового фінансування до основних механізмів розподілу коштів для окремих шкіл (наприклад, шляхом включення коефіцієнтів у формулу фінансування для систематичного розподілу додаткових ресурсів на певні категорії); або надання цільового фінансування в рамках одного чи ряду різних грантів, зовнішніх щодо

основного механізму розподілу. Як правило, поєднання цих механізмів фінансування зустрічається в багатьох системах.

Цільові програми забезпечуватимуть фінансування, яке буде використано школами на конкретні цілі, і таким чином забезпечить реагування на нові пріоритети та визначені потреби окремих груп. Однак деякі країни з часом розширили цільові програми, що породжує дублювання, надмірну бюрократію та відсутність довгострокової стійкості шкіл. Багато країн надають цільові додаткові ресурси в натуральній формі, як правило, додаткові навчальні години або посади. Іншою формою розподілу в натуральній формі є надання можливостей для підвищення кваліфікації персоналу.

Інші країни надають шкільному рівню більше повноважень щодо того, як використовувати фінансування власного капіталу. Це дає шкільним фахівцям більшу гнучкість у розподілі коштів для вирішення конкретних місцевих проблем. У контексті, коли школи мають значні повноваження щодо використання пайового фінансування, ключову роль відіграватиме жорстка підзвітність на рівні школи, включно з перевіркою шкільних рад щодо надання освіти для різних потреб учнів та її впливу на навчання. Механізми фінансування повинні будуть керувати напруженістю між гнучкістю використання коштів на основі місцевих суджень і підзвітністю, щоб підтримувати довіру суспільства до використання фондів акцій на користь цільових груп. Вимоги до підзвітності мають бути добре розроблені, щоб уникнути надмірного адміністративного навантаження та навантаження на школи та інших потенційних негативних наслідків.

Системи розрізняються в залежності від того, чи спрямовують вони фінансування власного капіталу на певні географічні райони чи на фактичне населення кожної школи. Хоча розподіл фінансування на фактичне населення дозволяє краще охопити всю цільову групу, такі підходи не враховують додаткових проблем, створених високою концентрацією неблагополуччя в певній місцевості. Фінансування за місцевістю має на меті подолання додаткових негативних наслідків, які має соціально-економічний недолік, коли воно

зосереджено на певній території. Однак такі підходи ризикують залишити в системі частину неблагополучного населення і включати багато людей, які не є ущемленими. Є також докази того, що ярлик «цільова область» може стигматизувати та заохочувати сім'ї середнього класу до втечі з цих територій.

Інша серйозна проблема у забезпеченні пайового фінансування полягає в оцінці різних витрат, пов'язаних із забезпеченням належної шкільної освіти студентським групам з різними освітніми потребами. Покращення фінансового розподілу між учнями та школами потребує регулярного та детального аналізу достатності фінансування та його впливу на якість викладання, ефективність шкіл та рівність освітніх можливостей. Оцінка фактичних витрат повинна базуватися на доказах регулярної аудиторської роботи та академічних досліджень. Комплексний і переконливий аналіз та емпіричні дані щодо точних відмінностей у витратах зміцнять основу для прийняття політичних рішень щодо перегляду або коригування параметрів, включених до механізмів фінансування.

Крім певного рівня інвестицій, найбільше значення має те, як фінансування розподіляється на школи та студентів, які найбільше потребують додаткових ресурсів. Огляд ОЕСР підкреслив важливість досягнення балансу між цільовим і регулярним фінансуванням для ефективнішої підтримки більшої справедливості в шкільній системі. Хоча використання цільових програм дозволяє краще керувати та контролювати використання державних ресурсів у цілях справедливості на рівні школи, існують ризики того, що множення цільових програм призведе до подрібненої рецентралізації, відсутності координації між різними Програми, неефективність через введені обмеження для шкіл та більші адміністративні витрати. Отже, існують аргументи щодо зниження трансакційних витрат шляхом обмеження кількості різних цільових програм і включення коригування власного капіталу в більшу частину розподілу фінансування за допомогою формули. Це може спростити систему фінансування загалом, хоча це має супроводжуватися належною підзвітністю щодо використання коштів власного капіталу на користь визначених цільових груп. Необхідно зібрати надійні докази щодо достатності фінансування загалом, а

також щодо конкретних елементів, на вирішення яких спрямовані механізми фінансування, напр. проблеми справедливості, пов'язані із соціально-економічними недоліками, занепокоєння щодо більш справедливого розподілу фінансування в сільській місцевості та навчання студентів з особливими освітніми потребами [22].

2.2 Дослідження державного фінансування освіти за даними Костянтинівської міської ради

2.2.1 Стисла характеристика управління освіти Костянтинівської міської ради

Загальна середня освіта є обов'язковою основною складовою безперервної освіти, де кожен має право на освіту – ст.53 Конституції України. Реформа середньої освіти – реформа, орієнтована на те, щоб випустити зі школи всебічно розвинену, здатну до критичного мислення цілісну особистість, патріота з активною позицією, інноватора, здатного змінювати навколишній світ та вчитися впродовж життя, – сьогодні на порядку денному.

Нова українська школа – це ключова реформа Міністерства освіти і науки. Головна мета – створити школу, у якій буде приємно навчатись і яка даватиме учням не тільки знання, як це відбувається зараз, а й вміння застосовувати їх у житті.

Управління освіти Костянтинівської міської ради діє на підставі Положення, затвердженого Рішенням міської ради від 25.02.2021 № 7/6-63. Управління освіти у своїй діяльності керується Конституцією України, законами України, указами Президента України, постановами та розпорядженнями Кабінету Міністрів України, наказами Міністерства освіти і науки України, іншими нормативно-правовими актами України, розпорядженнями голови обласної державної адміністрації, рішеннями міської ради та її виконавчого комітету, розпорядженнями міського голови і Положенням. Додаток А

Гранична чисельність, фонд оплати праці, управління освіти затверджуються рішенням міської ради. Штатний розпис управління освіти затверджується міським головою.

Управління освіти є уповноваженою особою з реалізації прав і обов'язків міської ради як засновника щодо управління закладами освіти, що перебувають в комунальній власності Костянтинівської міської територіальної громади.

Управління освіти є самостійною юридичною особою (код ЄДРПОУ – 02142879), має самостійний баланс, рахунки в органах Державної казначейської служби України, печатку із зображенням Державного Герба України та своїм найменуванням, свій бланк.

Засновником управління освіти є Костянтинівська міська рада (код ЄДРПОУ засновника – 34898855).

Місцезнаходження засновника: 85114, Донецька область, м. Костянтинівка, вулиця Олексі Тихого, буд. 260.

Місцезнаходження управління освіти: 85110, Донецька область, м. Костянтинівка, проспект Ломоносова, 150.

Найменування юридичної особи:

- повне: управління освіти Костянтинівської міської ради;
- скорочене: управління освіти.

На виконання ст. 20 Бюджетного Кодексу України, згідно рішення міської ради від 21.12.2017 № 6/81-1484 «Про міський бюджет на 2021-2022 рік» і додатків до нього та відповідно до Правил складання паспортів бюджетних програм місцевих бюджетів та звітів про їх виконання, затверджених наказом Міністерства фінансів України від 26.08.2014 № 836 (із змінами і доповненнями від 30.09.2016 № 860, від 28.04.2017 № 472) було затверджено паспорти бюджетних програм на 2021 рік згідно додатку № 3 до рішення міської ради від 21.12.2017 N2 6/81-1484 «Про міський бюджет на 2021-2022 рік по головному розпоряднику бюджетних коштів – управління освіти міської ради м. Костянтинівки згідно відповідних правил складання паспортів бюджетних програм місцевих бюджетів.

2.2.2 Аналіз виконання показників місцевого бюджету Костянтинівської міської ради з фінансування закладів освіти

Структура видатків загального фонду. Протягом 2021 року та за 4 місяці 2022 року на утримання закладів освіти були виділені бюджетні кошти в загальній сумі 116079,56 тис. грн.

Значну частину видатків загального фонду протягом досліджуваного періоду становили видатки на оплату праці із нарахуваннями – 84,5%, частки витрат на оплату комунальних послуг (в т. ч. на придбання вугілля) та на придбання продуктів харчування становили – 7,9% а 4% відповідно. На придбання предметів, матеріалів, обладнання та інвентарю використано 8,9% виділених коштів.

Управлінням освіти Костянтинівської міської ради на 2021 рік був затверджений паспорт бюджетної програми за КПКВК МБ 1011020 «Надання загальної середньої освіти загальноосвітніми навчальними закладами (в т. ч. школою-дитячим садком, інтернатом при школі), спеціалізованими школами, ліцеями, гімназіями, колегіумами» обсягом бюджетних призначень 116 079,56 тис. грн, у т. ч загального фонду – 112837,96 тис. грн, спеціального фонду – 3241,6 тис. грн.

Згідно зі Звітом про виконання паспорта бюджетної програми місцевого бюджету станом на 01.01.2021 р. за КПКВК МБ 1011020 «Надання загальної середньої освіти загальноосвітніми навчальними закладами (в т. ч. школою-дитячим садком, інтернатом при школі), спеціалізованими школами, ліцеями, гімназіями, колегіумами» видатки на виконання програми за 2021 рік (з урахуванням змін та доповнень, які вносилися протягом року) затверджені у загальній сумі 122 237,2 тис. грн., у т. ч. за рахунок загального фонду 115 508,2 тис. грн, спеціального фонду – 6729,0 тис. грн. (без урахування сум натуральних надходжень – 1354,33 тис. грн.), касові видатки становили 119380,4 тис. грн, у т. ч за рахунок загального фонду – 111 983,3 тис. грн., спеціального

фонду –7397,1 тис. грн. (з урахуванням сум натуральних надходжень – 1347,8 тис. грн).

Інформація про стан фінансування видатків освітньої програми «Надання загальної середньої освіти загальноосвітніми навчальними закладами (в т. ч. школою-дитячим садком, інтернатом при школі), спеціалізованими школами, ліцеями, гімназіями, колегіумами» за 2021 рік як наведено в табл. 2.1

Проведеним аналізом фінансування встановлено, що за загальним фондом у 2021 році профінансовано лише 111 983,3 тис. грн, або 96,95% запланованих витрат.

За спеціальним фондом надійшли доходи (без урахування натуральних надходжень) у сумі 5 785,3 тис. грн, що становить 86,12% від запланованих обсягів.

Для аналізу виконання результативних показників бюджетної програми місцевого бюджету «Надання загальної середньої освіти загальноосвітніми навчальними закладами (в т. ч. школою-дитячим садком, інтернатом при школі) спеціалізованими школами, ліцеями, гімназіями, колегіумами» в 2021 році були використані дані паспорта бюджетної програми, звіту про виконання паспорта бюджетної програми, дані бухгалтерського обліку, фінансова звітність управління освіти.

Таким чином, результативні показники досліджуваної бюджетної програми в 2021 році визначені згідно з поставленими завданнями (з урахуванням внесених протягом року змін та доповнень у розрізі показників: затрат, продукту, ефективності та якості).

На виконання рішення про бюджет Костянтинівської міської територіальної громади на 2022 рік міським фінансовим управлінням проводився моніторинг складання паспортів бюджетних програм на 2022 рік головними розпорядниками бюджетних коштів.

Таблиця 2.1

Фінансування видатків освітньої програми для закладів освіти

Назва	План на 2021 р. (з урахуванням змін за вказаний період), грн	Усього профінансовано за 2021 рік (надійшло за спеціальним фондом без урахування залишку на початок періоду), грн.	Касові видатки за 2021 рік (з урахуванням залишку на початок року за спеціальним фондом), грн.	% виконання
Загальний фонд	115 508 203,08	111 983 285,95	111 983 285,95	96,95
Спеціальний фонд (затверджені суми та касові видатки з урахуванням сум натуральних надходжень)	8 083 331,77	7 143 052,47	7 397 070,90	88,37
Спеціальний фонд (затверджені суми та касові видатки без урахування сум натуральних надходжень)	6 728 997,89	5 795 292,55	6 049 311,07	86,12

Джерело: складено автором згідно документів управління

Відповідно до Правил складання паспортів бюджетних програм та звітів про їх виконання, затверджених наказом Міністерства фінансів України від 26.08.2014 № 836, головні розпорядники бюджетних коштів розробляють проекти паспортів бюджетних програм і подають їх на погодження до міського фінансового управління протягом 30 днів після набрання чинності рішення про бюджет.

Станом на 15 лютого 2022 року міським фінансовим управлінням опрацьовано та погоджено 67 паспортів бюджетних програм по 6 головним розпорядникам бюджетних коштів: управлінням освіти, управлінням

комунального господарства, управлінням соціального захисту населення міської ради, міським фінансовим управлінням, управлінням культури, молоді та спорту.

Дотримання терміну затвердження паспортів бюджетних програм дозволить головним розпорядниками забезпечити своєчасне виконання завдань, визначених стратегічними і програмними документами, та їх ефективну реалізацію у 2022 році як наведено в таблиці 2.2.

Згідно з оперативною інформацією про використання коштів бюджету м. Костянтинівка за I квартал 2022 року у міський бюджет мобілізовано коштів у сумі 97 378,8 тис. грн., у тому числі:

- доходи спец. фонду – 183,0 тис грн.;
- власні доходи – 47 726,0 тис. грн.;
- офіційні трансфerti – 49 469,8 тис. грн., з них:
- базова дотація – 13 776,9 тис. грн. субвенція на відшкодування;
- освітня субвенція – 17 501,0 тис. грн.;
- медична субвенція – 14 535,2 тис. грн.;
- пільги та субсидії – 25,7 тис. грн.;
- інші субвенції – 2 783,1 тис. грн.;
- дотації – 847,9 тис грн.

Видатки за аналогічний період склали в сумі 93030,5 тис. грн., у тому числі:

- заробітна плата з нарахуваннями – 70 449,4 тис. грн.;
- медикаменти – 343,7 тис. грн.;
- продукти харчування – 2 371,8 тис. грн.;
- енергоносії – 10 520,2 тис. грн.;
- пільги та субсидії – 1 168,3 тис. грн.;
- видатки спец. фонду – 1 112,5 тис. грн.

Таблиця 2.2

Напрями використання бюджетних коштів у гривнях

тис.грн

Напрями використання бюджетних коштів	Загальний фонд	Спеціальний фонд	Усього
Забезпечити надання відповідних послуг денними закладами освіти	123 888 900	1 505 550	125 394 450
Забезпечити державну підтримку особам з особливими освітніми потребами	279 762	93 000	372 762
Погашення кредиторської заборгованості на 01.01.2020 р.	743 148		743 148
Забезпечити придбання обладнання для їдальні (харчоблок ЗЗСО № 5)		1 196 000	1 196 000
Усього	124 911 810	2 794 550	127 706 360

Джерело: складено автором згідно документів управління

Станом на 01.01.2022 року мережа закладів дошкільної освіти на 100 % відповідає запитам населення та нараховує 26 дитячих садків.

Із них, мережа дошкільних закладів компенсуючого типу протягом багатьох років залишається незмінною:

- спеціалізовані дошкільні заклади – 2 (ДНЗ № 8, ДНЗ № 15);
- санаторний дошкільний заклад – 1 (ДНЗ № 6);
- комбіновані дошкільні заклади – 4 (ДНЗ № 4, ДНЗ № 10, ДНЗ № 13, ДНЗ № 23);
- загального типу – 19.

У 34 групах компенсуючого типу 476 дітей одночасно із здобуттям дошкільної освіти проходять курс лікувально-реабілітаційних та корекційних заходів.

Загалом у 133 групах дошкільною освітою охоплено 2 210 дітей, що становить 79 % від загальної кількості дітей даного віку.

Мережа вікових груп становить:

- 28 груп для дітей раннього віку (422 малюка);
- 96 груп для дітей дошкільного віку (1669 дітей);
- 9 різновікових груп (119 дітей).

Важливим вектором розвитку дошкільної освіти є забезпечення права на якісну освіту дітей з особливими освітніми потребами. Протягом 2021-2022 року додатково відкрито 3 інклюзивні групи. З метою реалізації комплексу заходів для

поліпшення умов навчання і виховання дітей з вадами психофізичного розвитку та хронічно хворих дітей функціонує 9 інклюзивних груп в ЗДО №17 «Колобок» (3 групи), ЗДО № 31 «Мир» (5 груп), ЗДО № 34 «Дюймовочка» (1 група), в яких виховується 27 дітей.

Загальна середня освіта в Костянтинівській територіальній громаді представлена 17 закладами загальної середньої освіти:

- 12 закладів загальної середньої освіти I-III ступенів;
- 2 навчально–виховних комплекси;
- 1 навчально – виховний комплекс «Ліцей із загальноосвітньою школою I – III ступенів»;
- 1 спеціалізована школа I – III ступенів (Івано-Пільська);
- 1 заклад загальної середньої освіти I – II ступенів № 8 з інтернатною групою.

Станом на 01.01.2022 року в закладах загальної середньої освіти навчається 6936 учнів. У 2021-2022 навчальному році відкрито 32 інклюзивних класи, в яких навчається 45 учнів. Профільним навчанням охоплено 738 учнів.

2.2.3 Оцінка впливу процесу бюджетної децентралізації на фінансування закладів освіти Костянтинівської міської ради

Фінансова децентралізація є однією з найуспішніших реформ, що має досить ефективно впровадження в Україні. Бюджетна децентралізація покликана зміцнити спроможність територіальних громад та підвищити рівень соціально-економічного розвитку регіонів, законодавством України передбачено збільшення доходів та повноважень територіальних громад, які об'єдналися в умовах даної реформи. У структурі територіальних громад після децентралізації значно переважає частка офіційних трансфертів, основу яких становлять дотації вирівнювання, що надаються місцевим бюджетам. Це свідчить про недостатню забезпеченість новоутворених територіальних фінансовими ресурсами. Так, з

2018 року ОТГ отримують офіційні трансфери у вигляді інших субвенцій. Основну частку доходу яких складають освітні субвенції.

Використання коштів субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на забезпечення якісної, сучасної та доступної загальної середньої освіти «Нова українська школа», відповідно до Постанови № 237 [26] встановлено, що в 2019-2020 році на зазначені цілі закладам освіти Костянтинівської ТГ були виділені кошти з державного бюджету в загальній сумі 1765,9 тис. гривень. Згідно з річним планом закупівель управління освіти було заплановано закупівлю для закладів освіти дидактичного матеріалу – на загальну суму 728,8 тис. грн, комп'ютерного обладнання – на суму 570,3 тис. грн, сучасних меблів на загальну суму 466,8 тис. грн.

Крім того, додатково відповідно до Розпорядження № 929-р [27] була виділена субвенція на придбання персональних комп'ютерів та техніки для друкування, копіювання, сканування та ламінування з витратними матеріалами для початкової школи закладів освіти Костянтинівської ТГ в загальній сумі 270,0 тис. грн. Зазначені вище кошти використані управлінням освіти та закладами освіти громади відповідно до вимог Постанови № 237 [26] у повному обсязі за визначеними напрямками.

Відповідно до вимог Постанови № 237 [26] заходи для забезпечення якісної, сучасної та доступної загальної середньої освіти «Нова українська школа» здійснюється на засадах співфінансування для закладів, розташованих в об'єднаних територіальних громадах, не більш як 90 відсотків – за рахунок субвенції та не менш як 10 відсотків – за рахунок коштів місцевих бюджетів.

Органами місцевого самоврядування Костянтинівської ТГ забезпечено виконання вимог п. 4 Постанови № 237 [26] та прийняте рішення про виділення коштів з місцевого бюджету для співфінансування вищезазначених заходів.

З 01.01.2018 року використання залишків коштів освітньої субвенції на зміцнення матеріально-технічної бази для початкової освіти не суперечить вимогам Порядку № 6 [21].

За період з 01.07.2018 року по 01.11.2021 року на заходи для забезпечення якісної, сучасної та доступної загальної середньої освіти «Нова українська школа» витрачені кошти залишку освітньої субвенції, який утворився станом на 01.01.2018 року, у загальній сумі 1381,7 тис. грн.

Слід відмітити, що на сьогоднішній день органами місцевого самоврядування Костянтинівської ТГ ще не проводилися заходи щодо оптимізації закладів освіти. Забезпечити частково фінансування заходів з оптимізації мережі освітніх закладів громади (придбання шкільних автобусів для перевезення дітей із закладів загальної середньої освіти, які будуть оптимізовані/об'єднані/реорганізовані, оновлення навчальної та матеріально-технічної бази зазначених закладів) можна було б за рахунок залишку коштів освітньої субвенції.

Проведення оптимізації дозволило б скоротити витрати на утримання малокомплектних закладів та вивільнити додаткові резерви для оснащення укомплектованих (реорганізованих) закладів освіти.

Проведено аналіз використання коштів субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам у 2021-2022 році на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами. Порядок та умови надання зазначеної субвенції затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 14 лютого 2017 року № 88 [28].

У поточному році в закладах освіти Костянтинівської ТГ навчалися 29 учнів з особливими освітніми потребами, з них – 14 на індивідуальному навчанні, 15 – в інклюзивних класах. У цьому році виділена субвенція в сумі 198,4 тис. гривень. Протягом серпня – листопада 2021 року профінансовано та використано 181,83 тис. гривень. Кошти витрачені у відповідності з чинним законодавством на оплату праці із нарахуваннями за проведені корекційно-розвиткові заняття.

Великого значення в закладах освіти Костянтинівської ТГ набуває питання організації та забезпечення харчування дітей.

Право дітей на забезпечення достатнім, високоякісним та безпечним харчуванням є складовою частиною гарантованого права кожному на достатній життєвий рівень, що визначено статтею 48 Конституції України [9].

Положеннями статті 6 Закону України «Про охорону дитинства» [29] визначено, що держава гарантує дитині право на охорону здоров'я, безоплатну кваліфіковану медичну допомогу в державних і комунальних закладах охорони здоров'я, сприяє створенню безпечних умов для життя і здорового розвитку дитини, раціонального харчування, формуванню навичок здорового способу життя.

Упродовж 2021 та I кварталу 2022 року на організацію харчування дітей в закладах освіти Костянтинівської ТГ за рахунок коштів загального фонду бюджету спрямовано 3 081,99 тис. грн, що становить 2,66 % від суми отриманого фінансування, та за рахунок спеціального фонду освітніх закладів – 944,51 грн, що становить 23,0 % від суми проведених видатків за цим фондом, як наведено в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3

Обсяг коштів спрямованих на харчування учнів шкіл та дітей дошкільних закладів впродовж 2021 та I кварталу 2022 року

Період	Загальний фонд		Спеціальний фонд	
	Касові видатки на харчування, грн	% до загальної суми касових видатків	Касові видатки на харчування, грн	% до загальної суми касових видатків
2021-2022 рік	3 081,99	2,66	944,51	23,0

Джерело: складено автором згідно документів управління

Частиною третьої статті 21 Закону України «Про загальну середню освіту» [30] передбачено, що органи місцевого самоврядування та місцеві органи виконавчої влади забезпечують безкоштовним харчуванням дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей з особливими освітніми потребами, які навчаються у спеціальних і інклюзивних класах, та учнів 1-4 класів із сімей,

які отримують допомогу відповідно до Закону України «Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям». [31].

Відповідно до частини третьої статті 22 Закону України «Про загальну середню освіту» [30] норми та порядок організації харчування учнів у закладах загальної середньої освіти встановлюються Кабінетом Міністрів України.

Порушення питань з повноти надходження та законності витрачання бюджетних коштів з фінансування закладів освіти Костянтинівської об'єднаної територіальної громади не встановлено.

Для територіальних громад в Державному бюджеті – 2022 передбачено трансферт-субвенцію, як наведено в таблиці 2.4.

Міністерство освіти і науки України за підтримки шведсько-українського проєкту «Підтримка децентралізації в Україні» (SKL International) підготувало інформаційні довідки щодо розрахунку обсягів освітньої субвенції для обласних бюджетів та бюджетів територіальних громад на 2022 рік. [23]. Відкрита інформація розміщена на офіційному сайті: <https://mon.gov.ua/ua>. Так, Костянтинівська ТГ має такі розрахункові дані, що представлені в таблиці 2.4.

Постанова від 4 квітня 2018 року № 237 «Деякі питання надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на забезпечення якісної, сучасної та доступної загальної середньої освіти «Нова українська школа» передбачає створення освітнього простору в початкових класах для учнів, які йдуть до школи [23]:

1. На придбання засобів навчання та обладнання, у тому числі комп'ютерного обладнання та сучасних меблів для навчальних кабінетів початкової школи.

2. На закупівлю обладнання та придбання методичної літератури для шкіл, які пілотували освітню програму «Нова українська школа».

3. На підвищення кваліфікації вчителів.

4. На супервізію, як наведено на рисунку 2.1

Розрахунки обсягів освітньої субвенції комунальних ЗЗСО

Костянтинівської ТГ

Фактичні значення	2018	2019	2020	2021	2022
Кількість учнів ЗЗСО	5 739	5782	6131	6936	6894
Обсяг субвенції, тис. грн.	56150,1	68003,9	79696,5	117525,0	127499,9
Субвенція на учня, тис. грн.	9784	11761	12999	16944	18494
Фактична наповнюваність класів	22,59	22,94	24,82	23,20	23,45
Розрахункова наповнюваність класів	25,0	25,0	25,0	24,0	24,5
Зміна за роками					
Учні, %		0,7	6,0	13,1	-0,6
Субвенція, %		21,1	17,2	47,5	8,5
Субвенція на учня, %		20,2	10,5	30,4	9,1
Фактична наповнюваність класів (осіб)		0,35	1,88	-1,62	0,25
Розрахункова наповнюваність класів(осіб)		0,00	0,00	-1,0	0,5

Джерело: складено автором згідно документів управління

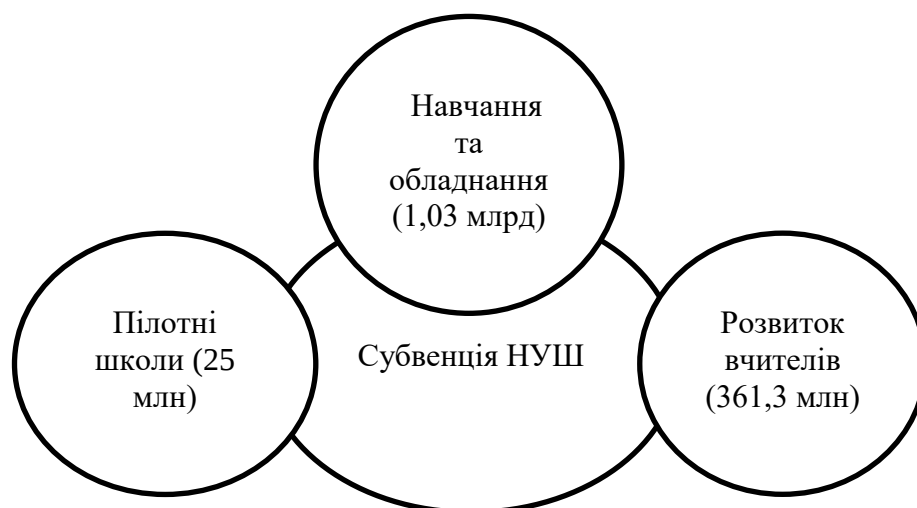

Рисунок 2.1 – Закупівля засобів навчання та обладнання [23]

Цього року напрями, за якими планується виділяти кошти, буде змінено, бо вони змінювалися кожного року. А враховуючи те, що реформа освіти підійшла до базової ланки й перші «НУШівці» вже йдуть до 5-го класу, зміни до

порядку використання коштів неминучі. За цією субвенцією в 2022 році Уряд планує спрямувати місцевим органам влади 1 млрд грн, як і в 2021-му році. За підсумками розподілу субвенції на 2022 рік [23] Костянтинівська ТГ має такі показники надходження коштів, що відображені в таблиці 2.5.

Таблиця 2.5

Підсумки розподілу субвенції на 2022 рік для Костянтинівської ТГ

Здобувачі освіти	К-ть учнів (факт)	К-ть класів (факт)	Сума (тис. грн.)	На учня (грн.)	На клас (грн.)
Учні комунальних ЗЗСО	6894	294	127 499,88	18 494	433 673
з них у гірських населених пунктах	0	0			
у тому числі поділ класів на групи			10 088,43		
Вихованці інтернатів	3		412,76	137 585	
Асистенти в інклюзивних класах	42	42	7593,34	180794	180794
Костянтинівська ТГ	6894	294	135506,0		

Джерело: складено автором згідно документів управління

Коли в 2020 році програма створення нового освітнього простору «Спроможна школа для кращих результатів» реалізовувалась вперше, було визначено конкретні випадки, у яких місцева влада може отримати фінансування. У 2021 році було додано «безбар'єрність шкіл», але незмінними залишились вимоги до закладу освіти, в якому можуть бути реалізовані ці проекти. Так, загальна чисельність учнів опорних закладів освіти (без урахування їх чисельності у філіях) повинна становити не менше 200 осіб, а в інших закладах загальної середньої освіти – не менш як 350 осіб [25] як наведено в таблиці 2.6.

Таблиця 2.6

Детальний розрахунок обсягу освітньої субвенції
для Костянтинівської ТГ

Показники, що застосовуються для розрахунку обсягу субвенції			
коеф. приведення кількості ставок педагогічного персоналу (крім учителів)	0,23	норматив бюджетної забезпеченості (грн.)	1 0423
розподіл на одного учня, для педагогічних працівників, які не проводять уроки, грн.	2 397,3	річна з/п вчителів з нарахуванням (тис. грн.)	206,4
коеф. поділу класу на групи при вивченні окремих предметів для учнів групи I	1,100	річна з/п асистентів учителів з нарахуванням (тис. грн.)	180,8
коеф. поділу класу на групи при вивченні окремих предметів для учнів групи II і III	1,047	річна з/п педагогічних працівників ІРЦ з нарахуванням (тис. грн.)	240,3
		Розрахункова наповнюваність класів	24,5

Джерело: складено автором згідно документів управління

У Державному бюджеті України на 2022 рік з'явилися і новації. Наприклад, виділення 3 млрд гривень на заходи, пов'язані з організацією харчування та протипожежної безпеки. Як здійснювати закупівлі в харчуванні та підтримувати принципи НАССР в харчоблоці закладу освіти, проект DECIDE розробив корисні поради. Також заплановано розробку практичних матеріалів щодо заходів безпеки в школах, у тому числі пожежної.

У 2022 році новоутворені територіальні громади мають продовжувати аналізувати ефективність діючої шкільної мережі та приймати управлінські рішення щодо формування оптимальної мережі закладів загальної середньої освіти, що буде якнайкраще забезпечувати освітні потреби учнів, які здобувають загальну середню освіту на всіх її рівнях.

Міністерство освіти і науки України за підтримки шведсько-українського проекту «Підтримка децентралізації в Україні» (SKLInternational) підготувало інформаційні довідки щодо розрахунку обсягів освітньої субвенції для обласних бюджетів та бюджетів територіальних громад на 2022 рік.

Розподіл обсягу освітньої субвенції між місцевими бюджетами щороку здійснюється на підставі контингенту учнів усіх типів закладів загальної середньої освіти станом на 5 вересня року, що передує плановому бюджетному періоду. Тобто, розподіл освітньої субвенції на 2022 рік здійснено на підставі статистичної інформації про контингент учнів станом на 05 вересня 2022 рік, поданої закладами о освіти в інформаційно-телекомунікаційній системі «Державна інформаційна система освіти» (ІТС «ДІСО») за формою № ЗНЗ-1, затвердженою наказом Міністерства освіти і науки України 30 липня 2021 року № 868(Додаток В).

Висновки до Розділу 2

Якщо субцентральні уряди відповідають за фінансування шкільної освіти здебільшого за рахунок власних доходів, існує ризик того, що різні можливості витрачання коштів у багатших і бідніших юрисдикціях посилять нерівність можливостей для учнів у різних частинах країни. У таких умовах райони, де студенти з більш неблагополучним становищем, швидше за все, матимуть менше ресурсів для задоволення потреб студентів. Фіскальні трансферти широко використовуються в країнах ОЕСР, щоб допомогти забезпечити належний рівень доходів субцентрального рівня та вирівняти спроможність до витрат у різних юрисдикціях, але існує ризик того, що сильна залежність від таких трансфертів може призвести до неефективності, недовіри та зниження підзвітності через розподіл між фінансуванням та розподіл витрат між різними рівнями системи. Навіть якщо субцентральні органи влади мають подібний рівень доходів, витрати для студентів із подібними потребами можуть відрізнятися в різних юрисдикціях через відмінності в пріоритетах субцентральных органів і механізмах розподілу фінансування.

Структура видатків загального фонду. Протягом 2021 року та за 4 місяці 2022 року на утримання закладів освіти були виділені бюджетні кошти в загальній сумі 116079, 56 тис. грн.

Значну частину видатків загального фонду протягом досліджуваного періоду становили видатки на оплату праці із нарахуваннями – 84,5%, частки витрат на оплату комунальних послуг (в т. ч. на придбання вугілля) та на придбання продуктів харчування становили – 7,9% а 4% відповідно. На придбання предметів, матеріалів, обладнання та інвентарю використано 8,9% виділених коштів.

Слід відмітити, що на сьогоднішній день органами місцевого самоврядування Костянтинівської ТГ ще не проводилися заходи щодо оптимізації закладів освіти. Забезпечити частково фінансування заходів з оптимізації мережі освітніх закладів громади (придбання шкільних автобусів для перевезення дітей із закладів загальної середньої освіти, які будуть оптимізовані/об'єднані/реорганізовані, оновлення навчальної та матеріально-технічної бази зазначених закладів) можна було б за рахунок залишку коштів освітньої субвенції.

У поточному році в закладах освіти Костянтинівської ТГ навчалися 29 учнів з особливими освітніми потребами, з них – 14 на індивідуальному навчанні, 15 – в інклюзивних класах. У цьому році виділена субвенція в сумі 198,4 тис. гривень. Протягом серпня – листопада 2021 року профінансовано та використано 181,83 тис. гривень. Кошти витрачені у відповідності з чинним законодавством на оплату праці із нарахуваннями за проведені корекційно-розвиткові заняття.

Слід враховувати, що до бюджетного періоду майбутнього року дуже важливо готуватися заздалегідь. Тож освітнім управлінцям, державним службовцям та усім зацікавленим особам варто тримати руку на пульсі та очікувати «правила гри» у вигляді порядків використання коштів від розпорядників бюджетних коштів для уважного вивчення. Слід бути готовими до змін у громадах та стратегічно спланувати власну діяльність у сфері освіти.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМКИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БЮДЖЕТНОГО ФІНАНСУВАННЯ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

3.1 Альтернативні шляхи і методи фінансування закладів освіти

Докладніше розглянемо деякі альтернативні шляхи і методи фінансування закладів освіти.

Голландська децентралізація.

Щоб зрозуміти альтернативні механізми фінансування, необхідно розглянути процес децентралізації в Нідерландах. За останні десятиліття по всій країні було сформовано близько 50 Регіональних центрів навчання (РЦН). В основу їх створення лягли кілька сотень державних установ, які в минулому надавали початкову освіту та навчання (ПОН). Таким чином переслідувалася мета створення більш прозорої та гнучкої системи ПОН, яка максимально відповідала б освітнім вимогам. Важливою складовою політики, що впроваджувалась, був «мінімум початкової кваліфікації», визначений як ЄС-рівень 2, для всіх випускників шкіл.

РЦН є великими освітніми установами. РЦН досить автономні; у освітній сфері їм призначено роль «павуків» у регіональній мережі зацікавлених учасників освітнього сектору. Фінансування початкового ПОН, здійснюване центральним урядом, переважно проводиться на паушальній основі з розрахунку кількості учнів. У 2000 році до правил фінансування були внесені деякі зміни, і тепер певна частина фінансування (близько 20 %) залежить від результату діяльності РЦН. Критерії результативності розраховуються на основі кількості учнів, які закінчують навчальний заклад із відзнакою.

До сьогодні муніципалітети мали у своєму розпорядженні власні (зарезервовані) бюджети. Проте нещодавно на національному рівні було підготовлено низку заходів, спрямованих на відміну механізмів резервування цих муніципальних бюджетів. Внаслідок цього РЦН доведеться конкурувати з приватними постачальниками освітніх послуг [47].

Крім цього, слід зазначити, що РЦН тепер можуть на законній основі пропонувати «контрактні послуги» на вільному ринку освітніх послуг. Це може

дозволити їм заробити у фірм додаткові фінансові ресурси, які будуть спрямовані на оплату новацій у навчальних закладах, а школи, у свою чергу, додадуть ці кошти до грошей з державного бюджету.

Отже, розглянемо докладніше фінансові інструменти, що використовуються в децентралізованому голландському контексті системи ПОН [48].

Паушальне фінансування.

«Паушальне фінансування» означає таку фінансову систему, за якої принципи декларативної системи скасовуються. Освіта та навчання фінансуються з державного бюджету, що скасовує для навчальних закладів необхідність звітувати (або декларувати) свої витрати. Освітні установи отримують гроші, які вони можуть витрачати згідно з власними пріоритетами та потребами – на виплату зарплат педагогічному складу, на обладнання, інвестиції в нові технології тощо між бюджетом на персонал та бюджетом на матеріали. Важливою передумовою такого розподілу коштів є принцип автономії навчальних закладів. Більш того, важливим завданням є контроль за витратами. Система паушального фінансування вважається наріжною у процесі дерегулювання, спрямованого формування умов розвитку гнучкості у роботі навчальних закладів.

У Нідерландах паушальна система базується на кількості учнів, які завершують навчання з відзнакою, у той час як додаткові ресурси виділяються на підтримку освіти та навчання «особливих груп ризику».

Фінансування з урахуванням показників діяльності.

Важливою точкою відліку під час реалізації фінансування на основі показників діяльності є показник «доданої вартості». Фінансування з урахуванням показників діяльності базується на фінансовому заохоченні діяльності навчальних закладів. Передбачається, що таким чином підвищується ефективність та рентабельність системи ПОН.

Введення фінансування на основі показників діяльності (або за результатами), покликано мотивувати навчальні заклади до підвищення якості

своїї діяльності, припинило певну монополію паушальної моделі фінансування у системі початкового ПОН у Нідерландах. Кількість атестатів, що видаються освітніми установами, визначає рівень якості діяльності або результативність. Як наслідок цього, на сьогоднішній день у Нідерландах функціонує комбінована модель, яка передбачає фінансування як на вході, так і на виході з навчального закладу. Коефіцієнт фінансування на «вході» (кількість учнів) та на «виході» становить 80 % до 20 %.

При фінансуванні на підставі кількості учнів, визнається той факт, що додана вартість виникає не тільки в момент закінчення навчального закладу. При фінансуванні на основі кількості випускників реалізується відбіркова функція системи ПОН та гарантується якість отриманого атестату. У більш далекій перспективі, коли буде засновано інформаційну та реєстраційну системи, також враховуватиметься реальна тривалість навчального процесу.

При бюджетному фінансуванні системи ПОН держава слідує «розподільчій моделі». Це означає, що загальний макро-бюджет системи ПОН, що фінансується державою, залишається в колишніх розмірах, а потім він розподіляється серед навчальних закладів ПОН згідно з моделлю «вхідно-вихідних даних», за комбінованим принципом, що об'єднує паушальне фінансування та фінансування на основі показників діяльності. Внаслідок цього, навчальні заклади ПГО «заробляють» гроші лише за умови успішної діяльності.

Ваучерна система: індивідуальні рахунки навчання.

Необхідно також згадати експеримент у сфері орієнтованого на попит фінансування безперервного професійного навчання, який проводився нещодавно в Нідерландах, був присвячений індивідуальним рахункам на навчання. Індивідуальний рахунок на навчання є ощадним рахунком. Пошук, планування та відповідальність за проходження навчання лежать на тому, хто навчається. Цей голландський експеримент проводився в рамках рекомендацій ЄС «Впровадити в масштабі Європи навчання протягом усього життя» (робочий документ Європейського Союзу). Європейська Комісія заявляє, що «вона проведе оцінку різних моделей схем індивідуального фінансування (наприклад,

індивідуальних рахунків на навчання) з метою визначення їхнього впливу на рівень інвестиційної активності у навчанні та на результати навчального процесу». Серед важливих причин голландського експерименту виділяються:

- межі між початковим та безперервним ПОН стають дедалі більш розмитими;
- у всіх має бути можливість навчатися;
- важливість індивідуального вибору визнається дедалі більше.

Одним із висновків, винесених після нещодавньої оцінки голландського експерименту, є визнання новаторської сили політик у галузі навчання, орієнтованих на попит [35].

Фонди професійного навчання, започатковані соціальними партнерами.

Особливий інтерес становлять Фонди професійного навчання та розвитку, засновані у 1980-х років. У той період часу голландське ділове співтовариство змогло отримати від держави субсидії за надання учнівських місць за умови, що ділове співтовариство заснує подібні фонди навчання у кожному секторі/галузі. Таким чином, урядові субсидії та діяльність ділового співтовариства сприяли створенню таких фондів у кожному секторі.

На початку 1990-х років державне субсидування Фондів професійного навчання, яке здійснювалося з метою стимулювання розвитку учнівства, було зупинено і під новим прапором соціально-демократичної та ліберальної коаліції замінено прямим оподаткуванням компаній, які пропонували місця під учнівство.

Проте, примітно, що Фонди професійного навчання досі займають важливе місце у освітній сфері, попри скасування урядового фінансування. Ця обставина вказує на принаймні досить стабільне становище Фондів професійного навчання на освітньому просторі [36]. Стабільність привноситься:

- як позицією, яку займають ці фонди, так і їх важливістю для певних зацікавлених сторін;
- як спосіб досягнення певних цілей щодо розподілу наявних коштів;
- як стимулювання необхідного процесу розвитку.

Результати реорганізації інституційної структури може бути найяскравіше продемонстровані з прикладу цих фондів навчання. Уряд запустив ініціативу створення цих фондів шляхом їх реклами як обов'язкової умови для отримання субсидій на учнівство. Згодом багато з цих фондів стали відігравати важливу роль у реалізації секторних політик. Скасування урядового фінансування не послабило їхню позицію.

Фонди професійного навчання досі відіграють важливу роль у заохоченні проведення навчання. Крім цього, деякі з них суттєво допомагають стимулювати розвиток співпраці у галузі навчання на регіональному рівні. Очевидно, що одним з найважливіших завдань щодо цих фондів є налагодження їхньої взаємодії з метою розвитку міжсекторної співпраці.

Абсолютна більшість країн ЄС як основний механізм використовують так звану «формулу фінансування», конкретний зміст та способи використання якої розрізняються в окремих країнах, розглянуті нижче окремо. З 30 європейських країн лише чотири країни (Німеччина, Іспанія, Мальта та Естонія) не використовують зазначений механізм.

Бюджет за погодженням із фінансуючим органом. Сума, що виділяється, визначається в результаті погодження з фінансуючим органом обґрунтованої заявки освітньої організації. Цей механізм використовують зазначені вище країни, які не застосовують «формулу фінансування» (Німеччина, Іспанія, Мальта та Естонія), а також Великобританія.

Бюджет, який виділяється фінансуючим органом на основі витрат за попередні періоди. Цей механізм бюджетного фінансування застосовується у Данії, Ісландії, Норвегії та Португалії.

Бюджет, що формується відповідно до виконавчого контракту. Відповідні контракти для виконання обґрунтованих стратегічних цілей укладаються між фінансуючим органом та освітньою організацією. Цей механізм використовує багато країн: Австрія, Бельгія, Болгарія, Греція, Данія, Ісландія, Румунія, Словаччина, Фінляндія, Франція, Чехія.

Бюджетне фінансування за аналогією з механізмом контрольних цифр прийому (КЦП). Цей механізм застосовується у Болгарії, Естонії, Латвії та Литві.

Щодо бюджетного фінансування наукових досліджень, то абсолютна більшість європейських країн, за винятком Італії, Кіпру, Латвії та Литви, використовують із цією метою спеціально створені фонди, які виділяють відповідні кошти, як правило, на конкурсній основі.

Серед європейських країн особливе місце у використанні механізмів фінансування початкової освіти посідає Іспанія. У цій країні фінансування початкової освіти здійснюється здебільшого на регіональному рівні. Органи управління освітою кожного регіону самостійно встановлюють власні механізми фінансування [49].

У різних країнах дія «формули фінансування» початкової освіти здійснюється по-різному. Її основою, як правило, служить певна специфічна для кожної країни модель, що склалася на основі існуючих у кожній окремій країні традицій, системи національного законодавства у сфері управління та фінансування освіти, а також наявних ресурсів.

«Формула фінансування», як правило, враховує такі основні показники:

- загальна чисельність учнів та випускників;
- дослідницький потенціал, наявність дослідних контрактів, наукова активність;
- наявність іноземних учнів;
- працевлаштування випускників;
- наявність та стан навчальних площ;
- загальна оцінка (престиж, репутація);
- наявність та використання патентів;
- позиція у національних рейтингах;
- позиція у міжнародних рейтингах.

Наведений перелік складено за результатами опитувань у рамках національних наукових конференцій 21 країни ЄС [37]. За відносною шкалою значущості наведених показників абсолютна першість належить першому

показнику. Значимість наступних чотирьох показників поступово зменшується. Щодо показників, пов'язаних з рейтингами, то їх значущість приблизно в 10 разів нижча за перший показник.

Фінансування освіти в Іспанії характеризується великою різноманітністю, оскільки кожен регіон застосовує власну систему фінансування. В основній частині державного (регіонального) фінансування беруться до уваги переважно вступні показники, такі як чисельність, і щонайменше – вихідні показники, що ґрунтуються на результатах. У ряді регіонів фінансування навчальних закладів пов'язане з подібними показниками фінансування більшості шкіл даного регіону. У деяких регіонах кожен навчальний заклад підписує угоду з відповідним регіональним міністерством для досягнення конкретних запланованих цілей за умови надання додаткових бюджетних коштів.

Якщо розглядати загальну картину, то частка цільових асигнувань в іспанських навчальних закладах становить близько 10 % загального фінансування. Так, у регіоні Валенсія, в якому зосереджена значна частина іспанських навчальних закладів, модель фінансування ґрунтується на п'ятнадцяти індикаторах. Як правило, в угодах між університетом та регіональним урядом застосовується набір індикаторів, найбільш значущих для кожного конкретного університету [38].

В Італії основним джерелом фінансування навчальних закладів є бюджет. Традиційно сформовані витрати, тобто суми, отримані попереднього року, є основою розрахунку майбутніх бюджетних асигнувань. Держава у межах коштів, передбачених державним бюджетом, розподіляє фінанси.

Система освіти Франції фінансується майже на 90 % із центрального бюджету. Примітно, що кожен штатний співробітник, задіяний у французькій школі, фактично є державним службовцем, тому що його наймачем не є конкретно взятий навчальний заклад, а безпосередньо міністерство освіти. На заробітну плату таких працівників припадає орієнтовно 70 % усіх державних асигнувань, що виділяються на сферу освіти. Близько 10 % розподіляється на

соціальні учнівські сфери, такі як пільги та медичне страхування. На капітальний ремонт освітніх будівель виділяється 2-3 % [39].

Близько 80 % французьких навчальних закладів фінансуються за допомогою формули, яка називається «модель Сан-Ремо». До неї включені такі критерії, як кількість учнів, площа аудиторій, різноманітність освітніх програм тощо. На додаток до розподілу фінансів за цією формулою деякі державні ресурси розподіляються на основі укладання чотирирічних контрактів [50].

До 2002 року у Китаї бюджетний розподіл коштів для навчальних закладів найчастіше здійснювався методом, заснованим на фіксованій чисельності працівників та фіксованих бюджетних квотах [40], що на практиці означало наступне: різна у різних навчальних закладах кількість персоналу, навчальні площі, адміністративні та експлуатаційні витрати, лабораторне обладнання та матеріали повинні були раціонально перерозподілятися відповідно до масштабів або потреб окремих навчальних закладів. Розподіл бюджетних коштів, зазвичай, здійснювалося з використанням методу додаткового фінансування. Це означало, що сума, виділена кожному навчальному закладу на поточний рік, ґрунтувалася на сумі асигнувань попереднього року, а також на обліку державних та місцевих інтересів щодо подальшого розвитку конкретного навчального закладу [41].

Згодом Міністерство фінансів розробило модель фінансування, засновану на «Бюджеті основних видатків» та «Бюджеті видатків проекту». Перший належить до річного плану базових витрат, складеному навчальними закладами з метою забезпечення умов нормальної роботи з урахуванням повсякденних витрат, тоді як «бюджет витрат у проекті» належить до річних витрат у проекті, перевищує «бюджет основних витрат». Цей другий бюджет розробляється для виконання завдань та цілей розвитку. Описана модель фактично є спробою об'єднати фінансування на основі квот та проектне фінансування.

З дев'яностих років система фінансування освіти Китаю почала поступово виходити із фінансової моделі з єдиним джерелом фінансування освіти. Було сформовано систему, засновану на головному джерелі фінансування – державних асигнуваннях, і навіть на додаткових джерелах за рахунок залучених

коштів. Внаслідок цього КНР вдалося сформувати диверсифікований канал інвестицій у освіту (доходи від роботи шкіл у сфері освіти, соціальні відрахування, пожертвування коштів із ринку капіталу, доходи від наукових досліджень тощо) [51].

У результаті запровадження оновленої моделі фінансування освіти, у Китаї останніми роками намітилася наступна тенденція: частка бюджетних асигнувань скорочується, тоді як частка доходів від освіти збільшується.

Звернемо увагу, які зміни запроваджуються в Польщі. Міністерство освіти і науки представило пропозиції щодо змін для вчителів, зокрема підвищення зарплат. Проте вчителям доводиться більше працювати.

Міністерство освіти і науки представило пропозицію щодо заробітної плати вчителів. Сертифікований викладач зароблятиме до 7 750 злотих. Своє підвищення міністерство пов'язує із середньою зарплатою вчителів.

Вчителі отримують до 1 412 злотих більше. Вчителі можуть розраховувати на найбільше підвищення зарплат, які не отримали підвищення. Після підвищення вони отримують 4 950 злотих брутто. Призначені викладачі отримують на 1 306 злотих більше і отримують 6400 злотих брутто.

У своїй пропозиції МЕНІН пропонує ввести середню заробітну плату вчителів замість середньої, що визначається на основі базової величини, що щорічно оголошується в акті про бюджет [14]. Це буде для:

- вчитель без кваліфікації — 140 відсотків;
- призначений вчитель — 181 %,
- дипломований вчитель — 219 % базової суми.

З 01 вересня 2022 року це означає наступний розмір оплати праці:

- вчитель без професійного підвищення кваліфікації — 4 950 злотих;
- призначений вчитель — 6 400 злотих;
- дипломований вчитель — 7 750 злотих.

Запропоновані суми мають на меті замінити середню зарплату вчителів, яка, як неодноразово наголошували профспілки та самі вчителі, залишається фіктивною. Раз на рік вчителі мають отримувати вирівнювання до середньої

встановленої в нормативі (так звані чотирнадцять), але насправді, як кажуть, це лише запис на папері, а на їхні рахунки впливає зазначена мінімальна зарплата.

У свою пропозицію МЕіН включив відмову від розрахунку середньої заробітної плати, подання звітності та ліквідацію надбавки.

Польща пропонує відмовитися від розрахунку сум, витрачених на середню заробітну плату вчителів, подати звітність та скасувати надбавку. Натомість пропонує запровадити додаткові механізми сприяння досягненню вчителями середньої заробітної плати шляхом збільшення частки базової заробітної плати у середній заробітній платі вчителів [14]. Пропонує зобов'язати органи місцевого самоврядування не рідше одного разу на три роки прийняти положення про оплату праці та залишити контрольні права РІО у сфері досягнення середньої зарплати вчителя.

Мінімальні ставки основної заробітної плати для вчителів з освітою магістра та педагогічної освіти будуть різними і становитимуть:

- вчитель без професійного підвищення – 4 010 злотих;
- призначений вчитель – 4 540 злотих;
- дипломований вчитель – 5 040 злотих.

Таким чином, збільшення складе відповідно:

- вчитель без професійного підвищення – 976 злотих брутто;
- призначений вчитель – 1 095 злотих брутто;
- дипломований вчитель – 994 злотих

Мінімальні розміри премій до оплати праці визначаються у розмірах розпорядженням. Ставки надбавок, що застосовуються в даному керівному органі, визначаються самим органом управління з урахуванням того, що ці ставки не можуть бути нижчими за мінімальні ставки. Органи місцевого самоврядування прийматимуть положення про оплату праці не рідше одного разу на 3 роки.

Запровадження надбавки за володіння ступенем фахової спеціалізації (дві ставки надбавки залежно від наявності у вчителя одного чи кількох ступенів фахової спеціалізації).

Визначення розміру сільської допомоги у фіксованому розмірі (300 злотих) незалежно від ступеня професійного підвищення, а не у відсотках до основної заробітної плати за індивідуальним рівнем підвищення.

Перерахування виплачених наразі коштів на виплату запуску з одночасним підвищенням оплати праці вчителів, які приступають до роботи за професією.

Перехід з 2023 року на загальну методику розрахунку розміру надбавки до фонду соціальних виплат та перерахування вивільнених коштів до фонду коштів на заробітну плату вчителям.

Зміни в кількості співробітників будуть пов'язані з переміщенням персоналу, тому припускаємо, що 3-річний перехідний період надасть можливість гнучкого переходу на нову систему. У кадрових рішеннях буде враховано рішення вчителя про збільшення кількості учнів з одночасним підвищенням посадового окладу або збереженням поточної кількості учнів та визначенням пропорційного базового окладу.

МЕiN також хоче уточнити методику розрахунку робочого часу вчителів, запровадивши обмеження на перебування вчителів у школі (окрім робочого часу), диференційовані через розмір тижневої обов'язкової кількості занять.

Години доступності включатимуть: зустрічі з батьками, час на індивідуальні бесіди з батьками, консультації з учнями, шкільні екскурсії, спеціальні заходи та заходи, пов'язані, наприклад, з підготовкою до академічного навчання, волонтерством, організацією та доглядом за учнями під час, наприклад, дискотеки, педагогічні ради.

Заняття та заходи, які проводяться в рамках присутності вчителя у школі, будуть записуватися на постійній основі (наприклад, разом із понаднормовою роботою) та враховуватися, наприклад, щорічно в індивідуальному табелі обліку робочого часу [14].

Міністерство хоче скоротити кількість кроків професійного підвищення. Буде скасовано стажування та звання вчителя за контрактом. Учитель, який вступає до професії, буде йти за таким шляхом розвитку [3]:

– термін вступу на педагогічну роботу (не менше 4 років роботи);

- призначений викладач;
- дипломований викладач.

Щоб стати призначеним викладачем, польським вчителям потрібно буде скласти зовнішній практичний та теоретичний іспит після вступного періоду.

Вчителі матимуть відпустку тривалістю 50 днів, яку можна надати лише у всі дні, вільні від дидактичної та навчальної діяльності [45].

Отже, існує значна різноманітність діючих механізмів державного фінансування вищої освіти, загальні схеми яких були позначені вище. У більшості країн розподіл по навчальних закладах коштів, що безпосередньо виділяються державою, здійснюється відповідно до так званої «формули фінансування» [14]. У кожній країні своя змістовна структура цієї формули, оскільки її формування завжди відбувається поетапно, під впливом різноманітних внутрішніх чинників, включаючи практику, що склалася, і національні особливості [14]. У будь-якому разі «формула фінансування» завжди враховує чисельність учнів національних шкіл та чисельність штатного персоналу.

3.2 Пропозиції щодо реформування фінансового законодавства щодо фінансування освіти в Україні

У попередньому пункті дослідження було наведено декілька застосовуваних у Європі альтернативних механізмів фінансування у світлі децентралізації системи Початкової освіти та навчання. Було б наївно припускати, що можливе перенесення цих механізмів у контекст української системи ПОН. Це не дозволяє зробити «перехідний» статус української системи та, крім того, інший соціально-економічний контекст цієї країни. Крім цього, системи ПОН є частиною певної структури «промислових відносин», не сумісних між собою.

Таким чином, користь альтернативних моделей фінансування для України має обговорюватися принаймні у двох площинах:

- наскільки ці моделі (їх елементи) корисні для процесу децентралізації в Україні;
- як швидко і за яких умов ці моделі (їх елементи) можна впровадити.

Отже, наведено огляд деяких попередніх рекомендацій для української системи ПОН:

1. Реальний децентралізаційний процес не повинен зупинятися на рівні області. В результаті цього, освітні установи повинні мати право на власний розсуд мати власні кошти з державного бюджету. У зв'язку з цим доцільним є введення певної форми паушального фінансування. Водночас потрібно сформувати необхідні умови для забезпечення якості систем управління навчальними закладами, а також створити певні опорні точки, які гарантували б загальну якість навчання на національному та регіональному рівні.

2. Щодо механізмів фінансування найбільш реалістичною є модель поетапного розвитку, або «модель нарощування»:

- на обласному рівні бюджетна автономія має бути повністю передана на рівень регіональних органів управління, а саме розподіл наявних бюджетних ресурсів має відбуватися відповідно до кількості учнів, які розпочинають навчання у закладах системи ПОН (загалом, на основі вільного вибору). Самі регіональні органи управління повинні сприяти руху у бік другої фази розвитку;

- необхідно запропонувати запровадження бюджетної автономії на рівні навчальних закладів ПОН, наприклад, запровадження паушальної моделі. Проте необхідною умовою реалізації таких заходів є готовність керівництва навчальних закладів до подібних змін, наявність підтримки, що надається навчальним закладам з метою набуття необхідних навичок для автономного управління навчальним закладом, включаючи формування стійких зв'язків із зацікавленими сторонами.

3. Враховуючи різні умови та контексти в різних регіонах, у деяких із них експериментальні ініціативи мають бути розпочаті з децентралізації

управлінських функцій на рівень навчальних закладів та запровадження деяких форм паушального фінансування. Важливим питанням є укрупнення навчальних закладів: тенденція до їхнього злиття простежується вже сьогодні. За оцінками місцевих експертів, за розумного фінансування частка заробітних плат має становити 30 % від загального обсягу фінансування, а не 60 %, як сьогодні. Впровадження таких експериментів має супроводжуватися систематичною оцінкою та консультативною підтримкою.

4. Необхідно докладно розглянути різні альтернативні моделі фінансування для того, щоб знайти найбільш ефективні варіанти для українського контексту. Крім паушального фінансування, слід розглянути різні види фінансування на основі показників діяльності та фінансування, орієнтованого на попит. При цьому, звісно, необхідно враховувати й можливі ризики. Згодом обрані моделі мають стати предметом дуже ретельних експериментальних перевірок.

5. Крім коштів, що виділяються з державного бюджету за навчальними закладами системи Початкової освіти та навчання, має бути закріплене право залишати собі гроші, зароблені за допомогою доходотворчої діяльності, не обтяжуючи ці доходи оподаткуванням. Інакше для навчальних закладів буде підірвано стимул налагоджувати ефективні взаємини з зацікавленими сторонами.

6. Необхідно продовжувати заохочувати подальший розвиток соціального партнерства на різних рівнях: центральному, регіональному та місцевому. Важливим елементом є встановлення реальних відносин взаємообміну. Особливо на місцевому рівні конкретні обміни є важливою базою для розвитку взаємної довіри та подальшого нарощування успішного партнерства. Можливий розгляд створення Фонду професійного навчання, особливо на секторному рівні. На національному рівні Міжгалузева рада та інші координаційні структури повинні й надалі заохочувати формування організацій. Одним із способів такого заохочення може стати субсидування спільних договорів або використання спеціальних податкових заходів.

7. Необхідно ініціювати реалізацію заходів у фінансовій сфері, спрямованих на руйнування існуючих бар'єрів між різними секторами та різними сегментами на різних рівнях.

Безумовно, Європейський Союз і надалі підтримуватиме розвиток українських систем ПОН та становлення Нової української школи. Вирішення нагальних проблем, включаючи ті, що стосуються різноманітних реформаторських ініціатив в Україні, яке здійснюється за підтримки ЄС, могло б зосередитись на наступній програмі:

– проведення розробки, впровадження та моніторингу реалізації експериментів за новими моделями фінансування в окремо обраних регіонах на рівнях, що включають рівень освітніх установ, як зазначалося вище.

На сьогоднішній день, дедалі більшу увагу привертає питання доцільності «фінансування з урахуванням результатів» навчальної діяльності кожного конкретного навчального закладу. Ця перспектива є особливо привабливою в умовах скорочення державного фінансування. Широке практичне втілення «фінансування на основі результатів» поки що не отримало, хоча цей підхід знаходить підтримку з боку окремих кіл. Причина цього полягає не тільки в неоднозначності терміну «результати» і труднощах його введення як основного показника навчального процесу, а й у тому, що подібний показник сприйматиметься суспільством як обмежувальний фактор.

Також є цікавий польський досвід про додатковий контроль за роботою шкіл. Керівник школи забезпечує належне виконання школами та установами навчальних, виховних і доглядових завдань. Він прагне піклуватися про якість освіти, досліджуючи та оцінюючи її. Для цього є спеціальний блок та інструменти. Тому важливо створити такі положення, щоб при прийнятті рішень на місцевому рівні офіцеру пробації можна було надати значний голос з найважливіших питань функціонування шкіл та закладів.

Усім учням мають бути забезпечені найкращі умови для навчання, виховання та догляду. Тому важливо, щоб директор школи чи закладу був особою, яка гарантує належне виконання покладених на неї завдань. Важливо й

те, що своїми знаннями, досвідом та ставленням вона забезпечує найкраще функціонування та організацію роботи школи чи установи, якою вона керує. Міністерство пропонує, щоб інспектор школи як орган педагогічного нагляду мав більший вплив на його призначення, а також значний голос при оскарженні чи відстороненні у разі виявлення недоліків, пов'язаних із загрозою безпеці учнів під час заняття, які організовує школа.

Батьки повинні мати право вирішувати, чи повинна їх дитина брати участь у заходах, що проводяться в школі різними організаціями. Тому міністерство пропонує запровадити таке положення, завдяки якому керівник школи чи закладу зобов'язаний до початку занять, що проводяться в рамках діяльності об'єднання чи організації в школі/закладі, буде отримати детальну інформацію про план заходів у школі, план занять та матеріали, використані на запропонованих заняттях, а також отримати позитивний висновок інспектора з питань освіти щодо діяльності такої організації на території школи або об'єкта. Після його отримання перед початком занять директор зобов'язаний надати батькам неповнолітнього або повнолітнього учня детальну інформацію про цілі та зміст програми занять, а також матеріали для занять. Крім того, для участі учня у заняттях необхідна письмова згода батьків неповнолітнього учня або письмова згода повнолітнього учня.

Запропоновані рішення, на думку польських можновладців, надають більше повноважень інспектору освіти. Місцева влада і надалі виконуватиме державні завдання у сфері народної освіти в обсязі, не передбаченому статутом за органом державного управління, яким є керівник освіти [43].

Освіта в Польщі в основному фінансується з державних коштів. За оцінками, частка державних коштів становить близько 89 % на освіту і близько 81-82 % на вищу освіту та освіту для дітей раннього віку.

Основними державними джерелами фінансування освіти в Польщі є:

— освітня частина загальної дотації, що передається з державного бюджету органам місцевого самоврядування;

- цільові дотації з державного бюджету, що перераховуються органам місцевого самоврядування (у тому числі на дошкільну освіту, на придбання підручників та навчальних матеріалів, на матеріальну допомогу соціального характеру, на організацію догляду за дітьми до 3 років програма «МАЛИШ плюс»);

- цільові субсидії та субсидії з державного бюджету, що надаються навчальним закладам (наприклад, на підтримку та розвиток навчально-дослідницького потенціалу, співфінансування інвестиційних витрат, завдання, пов'язані зі створенням умов для повноцінної участі в освітньому процесі учнів з обмеженими можливостями);

- власні кошти органів місцевого самоврядування (наприклад, від зборів, податків);

- європейські фонди;

- інші державні кошти (наприклад, PFRON, бюджети центральних установ).

Державні кошти йдуть не лише на державні навчальні заклади. Після виконання вимог, зазначених у нормативно-правових актах, ці кошти у вигляді субсидій також надходять до недержавних дитячих закладів, садочків, та шкіл.

Частка державних коштів показує, у яких сферах недержавний сектор має велике значення, а також відображає диверсифікований розмір платежів за користування державними навчальними закладами. Особливо важливі виплати у разі використання державних установ для догляду за дітьми до 3 років, дитячих садків.

Однак сім'ї учнів можуть використовувати різні форми допомоги, які пропонуються в рамках системи сімейних пільг (сімейні надбавки), податкової системи (так звана просімейна допомога), системи охорони здоров'я (безкоштовно), а також ті, які пропонують самі школи (наприклад, безкоштовний транспорт). Нещодавно також була введена допомога на дитину у розмірі 500 злотих (109,9 євро). Підтримка також організовується за спеціальними державними програмами, такими як «Державна програма допомоги учням-

інвалідам у вигляді співфінансування придбання підручників, навчальних матеріалів та навчальних матеріалів на 2020-2022 роки», «Гарний початок» або «Обід в школі і вдома». Діє система пільг для багатодітних сімей, так звана Велика сімейна картка. Сім'ям учнів-інвалідів гарантуються різноманітні додаткові форми допомоги.

Підтримку отримують також власне учні. У шкільній системі учні охоплені фінансовою або заохочувальною системою. Учні навчальних закладів усіх типів можуть претендувати на фінансову допомогу з державного бюджету у вигляді соціальної стипендії, стипендії для інвалідів та допомоги.

У 2020 році, незважаючи на спалах інфекційної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, система фінансування освіти в Польщі суттєво не змінилася порівняно з попередніми роками. Однак деякі детальні положення були змінені, і вони були включені в дослідження, хоча термін їх дії зазвичай обмежений у часі або навіть носять разовий характер [44].

Організація та фінансування навчальних закладів є компетенцією повітів у Польщі. Однак фактичне виконання цього зобов'язання пов'язане з факторами, на які повіти не впливають. По-перше, демографічні зміни означають, що молоді стає менше. На кількість учнів впливають і навчальні рішення самих учнів. Менша кількість дітей зосереджена в сільській місцевості, а все більше учнів навчаються у великих містах. Найбільше учнів втрачають периферійні повіти. Водночас ці периферійні повіти мають найменші фінансові можливості. У результаті, незважаючи на меншу кількість учнів, на одного учня вони витрачають менше, ніж у більших і багатих містах. Така ситуація може призвести до значних відмінностей у якості освітньої пропозиції. Це потребує особливої уваги під час подальших реформ системи освіти в Польщі.

Адміністративна реформа запровадила в Польщі два нові рівні самоврядування – крім гмін, були створені повіти та воєводства [50]. На повітове самоврядування покладено завдання щодо організації та фінансування повної середньої та післясередньої освіти. Для виконання цього завдання органам місцевого самоврядування було призначено освітню частину загальної дотації,

але вона призначена не для фінансування освітніх завдань, а лише для їх субсидування. Завдання в галузі освіти є власними завданнями органів місцевого самоврядування, тому на їх фінансування також спрямовуються власні доходи самоврядування та інші частини загальної дотації.

Слід підкреслити, що на практиці існує два типи повітового самоврядування – земельні (314 од.) та міські (661 од.). Останні ще називають містами на повітових правах, бо це найбільші міста, які одночасно є гмінами і повітами. Це означає, що і обсяги завдань, і доходи цих суб'єктів значно більші, ніж у земельних повітів. Більше того, коли були утворені повіти, міста вже мали досвід управління державними справами, зокрема освітою (початкові школи, а також деякі й середні школи), а повіти були новими утвореннями.

Тому ведення та фінансування старшої середньої освіти стало завданням повітового самоврядування. Крім того, в повітах реалізовувалися виховні завдання у спеціальних початкових та спеціальних загальноосвітніх школах, старших загальноосвітніх школах з інтеграційними відділеннями, спортивних школах та спортивних чемпіонатах, а також освітніх і виховних закладах, мистецьких установ; психолого-педагогічні консультації; молодіжні освітні центри, заклади, що здійснюють догляд та виховання учнів під час навчання за межами місця постійного проживання, за винятком шкіл та установ обласного та надобласного значення. Що стосується професійно-технічної освіти, то необхідно підкреслити відповідальність повітів не лише за школи, а й перед закладами безперервного навчання, практичними навчальними закладами, навчальними та професійно-технічними центрами, що дають змогу здобувати та поповнювати знання та навички. Крім того, міста з повітовими правами виконували завдання, покладені на гмінне самоврядування, що здійснювалися в дитячих садках та інших формах дошкільної освіти, а також у початкових і середніх школах. Окрім державних шкіл, якими керують органи місцевого самоврядування, існують також недержавні школи з правами державних шкіл. Однак на їх формування самоврядування не впливає (підлунська рада видає висновок про виконання таким школою відповідних вимог). Проте вона

зобов'язана спрямувати субсидії на ці школи. Однак це дуже мала частина видатків місцевого самоврядування на школи. Отже, питання організації та фінансування шкіл органами місцевого самоврядування стосуються переважно державних шкіл [46].

Необхідно на основі широкого обговорення із залученням усіх стейкхолдерів виробити та ввести в дію такі імперативні «результати навчання», які будуть не тільки зрозумілі та прийняті академічною спільнотою, а й відповідатимуть нагальним потребам соціально-економічного розвитку. Це може стати основою для вироблення ефективної «формули фінансування», а також для обґрунтованого ухвалення рішень про оцінку реальних трудовитрат, про нормативи навчального навантаження та інших рішень внутрішньосистемного характеру.

3.3 Прогнозування змін у фінансуванні закладів освіти за умови впровадження авторських пропозицій

Побудова демократичної держави, перехід від адміністративно-командної системи управління народним господарством до ринкової передбачає зміну цілей та завдань школи. З державного інституту підготовки фахівців вона перетворюється на інститут надання кожному бажаючому громадянину країни можливості здобуття освіти відповідно до індивідуальних бажань та здібностей.

Вирішення цього завдання в Україні нині неможливе, оскільки існуюча мережа вищих навчальних закладів, залишковий принцип їхнього фінансування не можуть забезпечити доступ до навчання усіх бажаючих. З кожних 100 випускників середньої школи до вузів можуть вступити лише 22 особи, тоді як у Німеччині цей показник дорівнює 80, у США – 85, у Японії – 95 осіб. Для покриття дефіциту коштів на фінансування освітнього процесу держава обрала один шлях – поступовий перехід до платної освіти за рахунок коштів населення. Це підтверджується тим, що останнім часом набір випускників школи на контрактній основі збільшується на 20-25 % щорічно. Цей шлях є як соціально

несправедливий, оскільки закриває доступ до освіти значної частини населення, так і економічно невиправданий, оскільки плата за навчання не покриває витрат на розширення матеріально-технічної бази, проведення наукових досліджень та багато іншого [42].

У розвинутих країнах, побудованих на основі вільних ринкових відносин, сприяли саморозвитку соціально-економічного укладу та побудували структури спільного державно-приватного фінансування освіти, особливо в частині технічного та технологічного забезпечення процесу навчання та досліджень. І вся ця система будується на комплексі мотивацій, що забезпечують її якість, корисність як для держави, так і приватних установ, а також суспільства в цілому [51].

Таку систему належить створити і в нашій країні, для чого потрібні термінові та енергійні організаційні та правові дії держави.

Оскільки в умовах первинного накопичення капіталу такі підприємницькі вигоди від інвестицій у освіту в країнах з розвиненою ринковою економікою, як підвищення престижу фірм, реклама їхньої фінансової стійкості, можливості використання наукового потенціалу для проведення власних наукових досліджень тощо, недостатньо привабливі, необхідно використовувати насамперед економічні важелі держави на мотиваційні установки підприємницьких структур. Найбільш ефективним, у тому числі, є податкова політика у сфері інвестування освіти та науки, тобто регулювання доходів підприємницьких структур у вигляді пільгового оподаткування.

Зацікавленість держави у такій політиці становитиме можливість заміщення видатків коштів державного бюджету на інвестиції приватних підприємницьких структур та підприємств державного сектору економіки.

Інвестування освіти підприємницькими структурами може здійснюватися за рахунок прибутку, що залишається у їхньому розпорядженні, який, у свою чергу, перебуває у прямій залежності від ставки податку на прибуток та наданих державою пільг. Для використання цього важеля на практиці оподаткування необхідна методика об'єктивної оцінки ефективності застосування пільг як з

позицій економічних інтересів держави, так і з позицій вигоди для підприємницьких структур [10].

Отже, сума прибутку, що залишається у розпорядженні підприємства визначається як:

$$\Pi_{\text{ін}} = (\Pi_{\text{Б}} - \Pi_{\text{п}})(1 - j) \quad (3.1)$$

де $\Pi_{\text{ін}}$ – сума прибутку, використовувана на інвестування

$\Pi_{\text{Б}}$ – сума прибутку до оподаткування

$\Pi_{\text{п}}$ – сума податку на прибуток;

j – частка відрахувань від прибутку, що залишається у розпорядженні підприємства на інвестування.

Сума податку на прибуток з урахуванням поданих пільг у такому разі дорівнюватиме:

$$\Pi_{\text{п}} = (\Pi_{\text{Б}} - \Pi_{\text{пл}}) * \mu \quad (3.2)$$

де $\Pi_{\text{пл}} = \Delta A * K_{\text{п}}$,

ΔA – сума прибутку, вкладена в акції навчального закладу;

$K_{\text{п}}$ – коефіцієнт пільг із оподаткування прибутку, що використовується на фінансування школи;

μ – ставка податку на прибуток.

Звідси приріст фонду споживання підприємства за рахунок наданих пільг з оподаткування прибутку дорівнює:

$$\Delta \Phi_{\text{л}} = \Delta A * K_{\text{Н}} * \mu(1 - j), \quad (3.3)$$

де $K_{\text{Н}}$ – коефіцієнт податку,

а використання прибутку, що залишається у розпорядженні підприємства, на інвестування у виробничі фонди, забезпечує приріст фонду споживання на величину:

$$\Delta \Phi_{\text{ф}} = \Delta \Phi_{\text{п}} * f * (1 - \mu)(1 - j) \quad (3.4)$$

де f – показник використання основних фондів.

Регулюючи співвідношення між Φ і Φ_f можна встановити такий коефіцієнт пільг, у якому економічно вигідно підприємствам здійснювати інвестиції прибутку на систему освіти. Це однаково стосується як підприємств державної, так і інших форм власності.

Вкладення коштів у систему освіти, що має значний науковий потенціал та придбання на правах акціонерних власників можливість участі у формуванні програм наукових досліджень відповідно до власних потреб дає цим підприємствам істотні переваги перед конкурентами. Крім того, за допомогою акціонерної участі можлива координація наукових досліджень та розробок у напрямках, що відповідають потребам сьогодення, що забезпечить загальне підвищення ефективності використання наукового потенціалу.

У міру накопичення акціонерного капіталу у навчальних закладах підвищиться їхнє технічне оснащення і, відповідно, зросте віддача наукового потенціалу у вигляді товарної наукової продукції, реалізація якої може стати істотним джерелом доходів акціонерних власників.

За допомогою участі на акціонерній основі державних та підприємницьких структур в управлінні діяльністю навчальних закладів проводитиметься підготовка фахівців з максимальним урахуванням вимог сьогодення.

Не менш цікавим і значущим є також розробка методики оцінки економічної ефективності залучення доходів фізичних осіб як інвестицій у сферу освіти. В основу такої оцінки може бути покладено пропорційно-прогресивну систему оподаткування, коли доходи фізичних осіб від трудової діяльності (заробітна плата) оподатковуються за єдиною ставкою, а особисті підприємницькі доходи та особисті дивіденди від вкладення капіталу як власності за прогресивною шкалою.

Отже, отримані автором аналітичні оцінки дозволяють стверджувати, що за допомогою використання державою важелів пільгового оподаткування, впливаючи на економічні інтереси промислово-підприємницьких структур та індивідуумів з великими доходами, можливо забезпечити значну мобілізацію

додаткових, до коштів бюджету, ресурсів на фінансування соціально значимих для всього суспільства сфер діяльності, у складі яких особливо важливу, стратегічну роль виконує система освіти.

Висновки до Розділу 3

Важливою точкою відліку під час реалізації фінансування на основі показників діяльності є показник «доданої вартості». Фінансування з урахуванням показників діяльності базується на фінансовому заохоченні діяльності навчальних закладів. Передбачається, що таким чином підвищується ефективність та рентабельність системи Початкова освіта та навчання.

При бюджетному фінансуванні системи ПОН держава слідує «розподільчій моделі». Це означає, що загальний макро-бюджет системи ПОН, що фінансується державою, залишається в колишніх розмірах, а потім він розподіляється серед навчальних закладів ПОН згідно з моделлю «вхідно-вихідних даних», за комбінованим принципом, що об'єднує паушальне фінансування та фінансування на основі показників діяльності. Внаслідок цього, навчальні заклади ПГО «заробляють» гроші лише за умови успішної діяльності.

Результати механізму державного фінансування у умовах децентралізації може бути найяскравіше продемонстровані з прикладу цих фондів навчання. Уряд запустив ініціативу створення цих фондів шляхом їх реклами як обов'язкової умови для отримання субсидій на учнівство.

У даному розділі дослідження було наведено декілька застосовуваних у Європі альтернативних механізмів фінансування у світлі децентралізації системи ПОН. Було б наївно припускати, що можливе перенесення цих механізмів у контекст української системи ПОН. Це не дозволяє зробити «перехідний» статус української системи та, крім того, інший соціально-економічний контекст цієї країни.

Необхідно на основі широкого обговорення із залученням усіх стейкхолдерів виробити та ввести в дію такі імперативні «результати навчання»,

які будуть не тільки зрозумілі та прийняті академічною спільнотою, а й відповідатимуть нагальним потребам соціально-економічного розвитку. Це може стати основою для вироблення ефективної «формули фінансування», а також для обґрунтованого ухвалення рішень про оптимальне співвідношення «безкоштовного» та «платного» навчання, про алгоритм обов'язкового розподілу випускників, про оцінку реальних трудовитрат, про нормативи навчального навантаження та інших рішень внутрішньо- системного характеру.

Усім учням мають бути забезпечені найкращі умови для гармонійного навчання, тому важливо, щоб директор закладу був особою, яка гарантує належне виконання покладених на неї завдань щодо функціонування ввіреної їй установи. Міністерство пропонує, щоб інспектор школи як орган педагогічного нагляду мав більший вплив на його призначення, а також значний голос при оскарженні чи відстороненні у разі виявлення недоліків, пов'язаних із загрозою безпеці учнів під час заняття, які організовує школа. Вважаємо, що вкладення коштів у систему загальної середньої освіти має значний науковий потенціал та конкурентноспроможність випускників шкіл на ринку праці.

ВИСНОВКИ

Проблема фінансування галузі освіти в умовах децентралізації постійно перебуває у фокусі уваги вітчизняних науковців й управлінців та набула відображення у працях таких вітчизняних науковців.

Особливий характер освіти як суспільного блага змішаного типу зумовлює і відповідну складність цієї системи. По-перше, надзвичайно вагоме значення освіти для суспільства є основою того, що її фінансування забезпечує держава; по-друге – забезпечення освіти фінансовими ресурсами може відбуватися не тільки з державного бюджету.

Статтею 93 Кодексу передбачено можливість передачі коштів між місцевими бюджетами на здійснення окремих видатків місцевих бюджетів однією місцевою радою іншій місцевій раді у вигляді міжбюджетного трансферту до відповідного місцевого бюджету.

Передача коштів між місцевими бюджетами здійснюється на підставі рішень відповідних місцевих рад, прийнятих кожною із сторін, і укладання договору. Усі договори про передачу коштів між місцевими бюджетами згідно з такими рішеннями укладаються до 1 серпня року, що передує плановому.

Тобто, передача коштів між місцевими бюджетами повинна бути відображена у рішеннях про місцевий бюджет як тих органів, що передають кошти, так і тих органів місцевого самоврядування, що отримують відповідний міжбюджетний трансферт.

Особливу роль у процесі реформування освіти повинна відігравати система управління та контролю над діяльністю бюджетних установ щодо ефективності використання фінансових ресурсів держави. Для поліпшення становища, що існує на даному етапі, політику фінансування освіти потрібно формувати відповідно до Конституції України, яка регламентує виділення на освіту не менше семи відсотків ВВП, та соціально-економічної доцільності здійснення бюджетних видатків. Реформу загальної середньої освіти доцільно проводити, поєднавши вітчизняний та світовий досвід.

Якщо субцентральні уряди відповідають за фінансування шкільної освіти здебільшого за рахунок власних доходів, існує ризик того, що різні можливості витрачання коштів у багатших і бідніших юрисдикціях посилять нерівність можливостей для учнів у різних частинах країни. У таких умовах райони, де студенти з більш неблагополучним становищем, швидше за все, матимуть менше ресурсів для задоволення потреб студентів. Фіскальні трансферти широко використовуються в країнах ОЕСР, щоб допомогти забезпечити належний рівень доходів субцентрального рівня та вирівняти спроможність до витрат у різних юрисдикціях, але існує ризик того, що сильна залежність від таких трансфертів може призвести до неефективності, недовіри та зниження підзвітності через розподіл між фінансуванням та розподіл витрат між різними рівнями системи. Навіть якщо субцентральні органи влади мають подібний рівень доходів, витрати для студентів із подібними потребами можуть відрізнятися в різних юрисдикціях через відмінності в пріоритетах субцентральных органів і механізмах розподілу фінансування.

Для територіальних громад в Україні в Державному бюджеті – 2022 передбачено трансферт-субвенцію. Точніше, субвенції, одержані з інших бюджетів.

Структура видатків загального фонду. Протягом 2021 року та за 4 місяці 2022 року на утримання закладів освіти були виділені бюджетні кошти в загальній сумі 116079, 56 тис. грн.

Значну частину видатків загального фонду протягом досліджуваного періоду становили видатки на оплату праці із нарахуваннями – 84,5%, частки витрат на оплату комунальних послуг (в т. ч. на придбання вугілля) та на придбання продуктів харчування становили – 7,9% а 4% відповідно. На придбання предметів, матеріалів, обладнання та інвентарю використано 8,9% виділених коштів.

Слід відмітити, що на сьогоднішній день органами місцевого самоврядування Костянтинівської ТГ ще не проводилися заходи щодо оптимізації закладів освіти. Забезпечити частково фінансування заходів з

оптимізації мережі освітніх закладів громади (придбання шкільних автобусів для перевезення дітей із закладів загальної середньої освіти, які будуть оптимізовані/об'єднані/реорганізовані, оновлення навчальної та матеріально-технічної бази зазначених закладів) можна було б за рахунок залишку коштів освітньої субвенції.

У поточному році в закладах освіти Костянтинівської ТГ навчалися 29 учнів з особливими освітніми потребами, з них – 14 на індивідуальному навчанні, 15 – в інклюзивних класах. У цьому році виділена субвенція в сумі 198,4 тис. гривень. Протягом серпня – листопада 2021 року профінансовано та використано 181,83 тис. гривень. Кошти витрачені у відповідності з чинним законодавством на оплату праці із нарахуваннями за проведені корекційно-розвиткові заняття.

Слід враховувати, що до бюджетного періоду майбутнього року дуже важливо готуватися заздалегідь. Тож освітнім управлінцям, державним службовцям та усім зацікавленим особам варто тримати руку на пульсі та очікувати «правила гри» у вигляді порядків використання коштів від розпорядників бюджетних коштів для уважного вивчення. Так можна бути готовими до змін у громадах та стратегічно спланувати власну діяльність у сфері освіти.

У даному розділі дослідження було наведено декілька застосовуваних у Європі альтернативних механізмів фінансування у світлі децентралізації системи ПОН. Було б наївно припускати, що можливе перенесення цих механізмів у контекст української системи ПОН. Це не дозволяє зробити «перехідний» статус української системи та, крім того, інший соціально-економічний контекст цієї країни.

Необхідно на основі широкого обговорення із залученням усіх стейкхолдерів виробити та ввести в дію такі імперативні «результати навчання», які будуть не тільки зрозумілі та прийняті академічною спільнотою, а й відповідатимуть нагальним потребам соціально-економічного розвитку. Це може стати основою для вироблення ефективної «формули фінансування», а

також для обґрунтованого ухвалення рішень про оптимальне співвідношення «безкоштовного» та «платного» навчання, про алгоритм обов'язкового розподілу випускників, про оцінку реальних трудовитрат, про нормативи навчального навантаження та інших рішень внутрішньосистемного характеру.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Поддєрьогін А.М. Фінансовий менеджмент. Київ, 2018. 536 с.
2. Загорський В.С., Лободіна З.М., Лопушняк Г.С. Управління фінансовими ресурсами закладів охорони здоров'я. Львів, 2010. 276 с.
3. Беновська Л. Я. Напрями вдосконалення фінансування середньої освіти з місцевих бюджетів в умовах бюджетної децентралізації. Суми, 2017. 32 с.
4. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 р. № 2456-VI.
5. Атаманчук Г. В. Теория государственного управления. Миколаїв, 2018. 584 с.
6. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР.
7. Про затвердження Програми діяльності Кабінету Міністрів України: Постанова Кабінету Міністрів України від 14.04.2016 р. № 294.
8. Про освіту: Закони України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII.
9. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР.
10. Бойко Є. А. Підприємницьке спонсорство в освіті. Фінанси України. Суми, 2017. 114 с.
11. Шамхалов Ф. М. Теорія державного управління. Миколаїв, 2018. 638 с.
12. Радченко О. В. Категорія «механізм» у системі державного управління. Держава та регіони. Суми, 2017. 69 с.
13. Про Державний бюджет України на 2022 рік: Закон України від 02.12.2021 р. № 1928-IX.
14. Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників: Постанова Кабінету Міністрів України від 21.08.2019 р. № 800-2019-п.
15. Кадочніков С.М. Особливості вищої освіти як економічного блага і деякі практичні наслідки цих особливостей: університетське управління. Київ, 2015. С.219.

16. Курбатова М.В. Проблеми становлення системи приватного інвестування у вищу професійну освіту: університетське управління: практика і аналіз. Київ, 2018. 30 с.

17. Морган Е.В. Диверсифікація джерел фінансування в системі вищої освіти. Порівняльний огляд: університетське управління, практика, аналіз. Київ, 2018. 72 с.

19. Наталенко Н. В. Фінанси та бюджет об'єднаної громади: навчальний модуль. Київ, 2016. 72 с.

20. Про внесення змін до формули розподілу освітньої субвенції між місцевими бюджетами: Постанова Кабінету Міністрів України від 17.03.2021 р. № 209.

21. Порядок та умови надання освітньої субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам: Постанова Кабінету Міністрів України від 14.01.2015 р. № 6.

22. The funding of school education: Main findings and policy pointers. – OECD, 2017 [Електронний ресурс]. URL: <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/9789264276147-4-en.pdf>.

23. Про розрахунок обсягу освітньої субвенції на 2022 рік: Лист МОН № 1/23219-21 від 30.12.21 року.

24. Про внесення змін до Порядку та умов надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на реалізацію програми «Спроможна школа для кращих результатів»: Постанова Кабінету Міністрів України від 28.04.2021 р. № 441.

25. Деякі питання надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на забезпечення якісної, сучасної та доступної загальної середньої освіти «Нова українська школа»: Постанова Кабінету Міністрів України від 04.04.2018 року № 237.

26. Про розподіл нерозподілених видатків освітньої субвенції для територій Донецької та Луганської областей, на яких органи державної влади тимчасово не здійснюють або здійснюють не в повному обсязі свої

повноваження, у 2017 році»: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 18.12.2017 р № 929-р.

27. Порядок та умови надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами: Постанова Кабінету Міністрів України від 14.02.2017 р. № 88.

28. Про охорону дитинства: Закон України від 26.04.2001 р. № 2402-III.

29. Про повну загальну середню освіту: Закон України від 16.01.2020 р. № 463-IX.

30. Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям: Закон України від 01.06.2000 р. № 1768-III.

31. Концепція розвитку освіти України на період 2015-2025 років [Електронний ресурс]. URL: <http://old.mon.gov.ua/ua/prviddil/1312/1390288033/1414672797>.

32. Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України: Постанова Кабінету Міністрів України від 20.01.2016 р. № 79.

33. Про затвердження Положення про освітній округ: Постанова Кабінету Міністрів України від 27.08.2010 р. № 777.

34. Education Policy Outlook Spain // OECD 2014 [Електронний ресурс]. URL: https://www.oecd.org/education/EDUCATION%20POLICY%20OUTLOOK%20SPAIN_EN.pdf.

35. Ткач Г. Ф., Філіппов В.М., Чистохвалов В. М. Тенденції розвитку і реформи освіти в світі. Навч. посіб. Миколаїв, 2018. 303 с.

36. Wenli L., Qiang L. Selected Papers of Beijing Forum 2010 Chinese Higher Education Finance: Changes over Time and Perspectives to the Future // Procedia – Social and Behavioral Sciences. 2019. No. 77. P. 388-411 [Електронний ресурс]. DOI: 10.1016/j.sbspro.2013.03.095.

37. Королева, Т. С. К вопросу о поддержке высшей школы в современных условиях. Додаток до Вісника соціально-економічних досліджень: Сучасні

інформаційні системи та методи управління підприємствами. Одеса: ОКФА. 1997. Вип. 1. С. 73-77.

38. Wzmocnienie roli kuratora oświaty – propozycje zmian. // Eurydice, EC, 11.06.2021 р. [Електронний ресурс]. URL: https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/national-reforms-school-education-50_pl.

39. Finansowanie edukacji. // Eurydice, EC, 07.12.2021 р. [Електронний ресурс]. URL: https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/funding-education-56_pl.

40. dla nauczyciela - propozycje MEiN. // Infor, 22.09.2021 р. [Електронний ресурс]. URL: <https://samorzad.infor.pl/sektor/edukacja/nauczyciele/5326581,6-dla-nauczyciela-propozycje-MEiN.html>.

41. Kopańska A. Organizacja i finansowanie szkół kształcących zawodowo przez powiaty [Електронний ресурс]. URL: https://www.frse.org.pl/brepo/panel_repo_files/2021/05/28/qezqmm/wyksztalcenie-zawodowe-srodek-2020-kopanska.pdf. DOI: 10.47050/65591814.244–271.

42. Титарчук М. В. Основні аспекти професійної освіти в Нідерландах . Науково-педагогічний вісник. Харків, 2020. 55 с.

43. Бойченко К. В. Основні чинник і модернізації системи шкільного управління в Голландії. Політико-правовий аспект. Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки. 2021. 22 с .

44. Сидор Г. І., Вербіцька І., Савків В. О. Впровадження зарубіжного досвіду фінансування загальної середньої освіти. Економічний дискурс. Суми, 2020. 103 с.

45. Дурдас А. П. Загальна середня освіта в Україні та Франції. Сучасні тенденції розвитку науки (частина II): матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції. Київ, 2020. С. 14-56 .

46. Каленський А. А. Досвід забезпечення якості освіти в Китаї: актуальні проблеми технологічної і професійної освіти. Харків, 2018. 35 с.

47. Назукова Н. М. Державне фінансування освіти як фактор економічного зростання. Економіка і прогнозування. 2020. 119 с.
48. Глушко В. О. Сучасна система освіти республіки Польща: актуальні питання реформування. Редакційна колегія. 2020. 228 с.
49. Кульчицька Н.Б. Зарубіжний досвід фінансового забезпечення муніципальної освіти та можливості його адаптації до вітчизняних реалій. Вісник Економіки. 2021. Вип. 3. С.69-85.
50. POLAND, EDUCATIONAL POLICY OF. «ОСВІТНЯ ПОЛІТИКА ПОЛЬЩІ (діти здорові та з особливими потребами)» Молодь і ринок (18). 2020.
51. Сірик З. О. Фінансово-інвестиційне забезпечення розвитку територіальних громад в умовах адміністративно-територіальної реформи Diss. Національний Університет «Львівська Політехніка». 2021.

ОСНОВНІ ФУНКЦІЇ УПРАВЛІННЯ ОСВІТИ

Відповідно до покладених на нього завдань управління освіти:

1. Забезпечує виконання рішень міської ради та її виконавчого комітету, розпоряджень міського голови з питань, віднесених до компетенції управління освіти.
2. Здійснює прогнозування освітніх потреб населення у закладах, що забезпечують надання дошкільної, повної загальної середньої, позашкільної освіти, враховуючи інтереси дітей з особливими освітніми потребами.
3. Веде облік дітей дошкільного та шкільного віку у порядку, затвердженому Кабінетом Міністрів України.
4. Планує та забезпечує розвиток мережі комунальних закладів дошкільної, повної загальної середньої, позашкільної освіти відповідно до потреб територіальної громади, координує діяльність мережі.
5. Порушує перед міською радою питання про створення, реорганізацію або ліквідацію закладів освіти.
6. Розриває строкові трудові договори (контракти) укладені між управлінням освіти та керівниками закладів освіти з підстав та у порядку, визначених законодавством та установчими документами закладів освіти.
7. Готує проекти рішень про закріплення за закладами освіти території обслуговування.
8. Організовує на підставі узгоджених заяв фінансове та матеріально-технічне забезпечення закладів освіти, у тому числі, комплектування їх меблями, відповідним обладнанням, навчально-методичними посібниками, підручниками.
9. Сприяє формуванню замовлення на придбання підручників, навчально-методичних посібників та іншої навчально-методичної літератури, навчальних програм, бланків документів про освіту, координує забезпечення ними підпорядкованих йому закладів.

10. Забезпечує підвезення учнів і педагогічних працівників до закладів освіти та в зворотному напрямку (у разі потреби – транспортними засобами, пристосованими для перевезення осіб, які пересуваються на кріслах колісних), забезпечує фінансування визначених у цьому підпункті заходів.
11. Організовує закупівлю товарів, робіт, послуг для підпорядкованих йому закладів освіти.
12. Організовує харчування дітей у закладах освіти.
13. Організовує бухгалтерський облік та забезпечує своєчасне подання фінансової та статистичної звітності.
14. Погоджує кошториси та приймає фінансові звіти закладів освіти у випадках та порядку, визначених законодавством.
15. Забезпечує затвердження кошторисів закладів освіти у порядку, визначеному законодавством.
16. Здійснює контроль за фінансово-господарською діяльністю закладів освіти.
17. Оприлюднює офіційну звітність про всі отримані та використані кошти, а також перелік і вартість товарів, робіт, послуг, спрямованих на потреби кожного із закладів освіти територіальної громади, та інші видатки у сфері освіти.
18. Аналізує результати господарської діяльності підпорядкованих йому закладів освіти, готує пропозиції та за необхідності вживає заходів щодо підвищення ефективності їх функціонування.
19. Подає пропозиції щодо виплати стипендій, грошових винагород учням, вихованцям та педагогічним працівникам за досягнення у навчанні, праці, спорті, творчості.
20. Інформує населення про стан та перспективи розвитку освіти в громаді шляхом оприлюднення інформації в засобах масової інформації (не рідше ніж один раз на рік).
21. Забезпечує обов'язкове громадське обговорення проєктів нормативно-правових актів, що стосуються системи освіти, та участь представників громадськості у підготовці та прийнятті цих документів.

22. Здійснює інші повноваження, що випливають з актів законодавства, рішень міської ради, виконавчого комітету, розпоряджень міського голови та цього Положення.

ГОСПОДАРСЬКА І ФІНАНСОВА ДІЯЛЬНІСТЬ УПРАВЛІННЯ ОСВІТИ

1. Для організації фінансово-господарської діяльності при управлінні освіти функціонує централізована бухгалтерія і група централізованого господарчого обслуговування, що ведуть бухгалтерський облік і надають практичну допомогу в господарському обслуговуванні закладів освіти територіальної громади.
2. Управління освіти є головним розпорядником бюджетних коштів, фінансується за рахунок коштів місцевого бюджету та інших джерел, не заборонених законодавством.
3. Розробляє на підставі плану діяльності на відповідний рік проєкт кошторису та подає бюджетні запити міському фінансовому управлінню Костянтинівської міської ради.
4. Здійснює внутрішній контроль за повнотою надходжень бюджетних коштів.
5. Здійснює процедури закупівлі товарів, робіт і послуг за рахунок бюджетних коштів згідно із законодавством України.
6. Централізована бухгалтерія управління освіти здійснює контроль за ходом виконання кошторисів витрат, станом розрахунків з підприємствами й особами, схоронність коштів і матеріальних цінностей.
7. Управління освіти як головний розпорядник бюджетних коштів несе відповідальність за управління бюджетними асигнуваннями і здійснення контролю за виконанням фінансових процедур та вимог, встановлених чинним законодавством України.

ЗВІТНІСТЬ
Звіт денного загальноосвітнього навчального закладу
на початок 20 /20 навчального року

Подають	Терміни подання
Денні загальноосвітні навчальні заклади незалежно від форми власності та підпорядкування: 1) органу управління освітою за місцезнаходженням (2 примірники); 2) організації, до сфери управління якої належить цей заклад (для комунальних і державних закладів, крім системи МОН)	Не пізніше 10 вересня

Форма № ЗНЗ-1
(річна)
ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ МОН України
від 08 липня 2016 року № 813
(за погодженням з Держстатом)

Респондент:
Найменування, № навчального закладу _____

Місцезнаходження _____

(поштовий індекс, область, Автономна Республіка Крим, район, населений пункт, вулиця, провулок тощо, № будинку, корпусу, № квартири, офіса)
Тип місцевості (1 – міська місцевість, 2 – сільська місцевість) _____
Тип закладу _____
Форма власності _____
(державна, комунальна, приватна)

Підпорядкування _____

I. Контингенти учнів за класами

Показники		Класи	№ рядка	Усього (сума даних граф 2- 15)	У тому числі за класами													
					під- готов- чий	1		2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
						у ДНЗ*	у ЗНЗ*											
А		Б	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	
Кількість класів, одиниць		01																
Чисельність учнів, осіб		02																
З них:	дівчат	03																
	другорічників	04		х														
	з них дівчат	05		х														
	тих, які приходять тільки на навчання**	06																
	навчаються індивідуально	07																
	навчаються дистанційно	08																
	з особливими освітніми потребами, усього ***	09																
	у тому числі навчаються індивідуально	10																
	дистанційно	11																
	в інклюзивних класах	12																
Крім того, учнів спеціальних класів, осіб		13																
З малозабезпечених сімей (з рядків 02 і 13)		14																
Дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування	з рядка 02	15																
	з рядка 12	16																
	з рядка 13	17																
Дітей з інвалідністю	з рядка 02	18																
	з рядка 12	19																
	з рядка 13	20																
З рядка 01	класів з наповнюваністю більше 27 учнів	21																
	інклюзивних класів	22																
Кількість спеціальних класів		23																

З рядків 02 і 13 граф 2-4: кількість дітей, які до вступу в школу виховувалися в дошкільних навчальних закладах **(24)** _____

З рядка 02 графа 1: кількість учнів у гімназіях, ліцєях, колегіумах, які навчаються за загальноосвітньою програмою **(25)** _____

З рядків 02 і 13 графа 1:

кількість учнів, які користуються гарячим харчуванням у закладах усіх типів **(26)** _____ ,

з них користуються безплатним харчуванням **(27)** _____ ,

кількість учнів, постраждалих унаслідок аварії на ЧАЕС **(28)** _____ , з них користуються безплатним харчуванням **(29)** _____ ,

учнів (вихованців) з числа дітей цього району (міста) (заповнюють загальноосвітні школи-інтернати) **(30)** _____

Загальна кількість груп (заповнюють усі заклади інтернатного типу) **(31)** _____

Дітей дошкільного віку в групах, створених для них **(32)** _____ , з них сиріт і позбавлених батьківського піклування **(33)** _____

Крім того, кількість вихованців, які лише проживають (не навчаючись) в школі-інтернаті **(34)** _____

У спеціальних школах (школах-інтернатах), навчально-реабілітаційних центрах з рядка 02 графа 1, в інклюзивних класах з рядка 13 графа 1: кількість учнів:

розумово відсталих **(35)** _____ , сліпих **(36)** _____ , зі зниженим зором **(37)** _____ , глухих **(38)** _____ , зі зниженим слухом **(39)** _____ , з порушенням опорно-

№ ряд- ка	Профілі навчання	Код	Учні в класах													
			1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	Усього
А	Б	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	
01																102
02																
03																
04																
05																

Предмети, які вивчаються поглиблено****

06																
07																
08																
09																
10																
11																
12																
13																
14																

**III. Відомості про розподіл учнів за профілем навчання
та поглибленим вивченням предметів**

Кількість класів з профільним навчанням (15) _____, у них учнів, усього (16) _____

Кількість класів з поглибленим вивченням предметів (17) _____, у них учнів, усього (18) _____

****Предмети, які вивчаються поглиблено (рядки 06-14), не повторюють профіль (профілі) навчання (рядки 01-05).

При поглибленому вивченні іноземних мов (мови) необхідно вказати за рядками 06–14 дані про кожну мову окремо.

IV. Віковий склад учнів (станом на 01 січня 20____ року) (осіб)

Назва показника	№ ряд- ка	Усьо- го	У тому числі матимуть вік (число повних років)													
			5 років	6 років	7 років	8 років	9 років	10 років	11 років	12 років	13 років	14 років	15 років	16 років	17 років	18 років і старші
А	Б	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Усього учнів (сума даних рядків 02-13)	01															
у тому числі:																
1 клас	02															
2 клас	03															
3 клас	04															
4 клас	05															
5 клас	06															
6 клас	07															
7 клас	08															
8 клас	09															
9 клас	10															
10 клас	11															
11 клас	12															
12 клас	13															
3 рядка 01 дівчат	14															
Крім того, учнів спеціальних шкіл (шкіл-інтернатів) та спеціальних класів	15															

3 рядка 02 — кількість учнів першого класу, які мають вік на 01 вересня 20____ року:

5 років і молодші (16) _____, 6 років (17) _____, 7 років (18) _____, 8 років і старші (19) _____

Назва показника	№ рядка	1 клас	2 клас	3 клас	4 клас	5 клас	6 клас	7 клас	8 клас	9 клас	10 клас	11 клас		12 клас
												закінчили заклад	переведені до 12 класу	
А	Б	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Усього	01													

V. Змінність навчання та групи продовженого дня

Назва показника	№ рядка	Навчання у другу зміну		Групи продовженого дня				
		кількість класів, одиниць	у них учнів, осіб	кількість груп, одиниць	у них учнів, усього, осіб	з них учнів 1 – 4 класів	крім того, груп, які працюють за кошти батьків, одиниць	у них учнів, осіб
А	Б	1	2	3	4	5	6	7
Усього	01							

VI. Відомості про учнів, які закінчили клас і переведені до наступного класу або закінчили навчальний заклад у 20____ році (без учнів, залишених на повторний курс навчання) (осіб)

З графі 9: кількість учнів 9 класу, які одержали свідоцтво про базову загальну середню освіту (02) _____

З граф 11 і 13: кількість учнів 11 (12) класу, які одержали атестат про повну загальну середню освіту (03) _____

з них нагороджені: золотою медаллю (04) _____, срібною медаллю (05) _____

IX. Відомості про приміщення та матеріальну базу

Назва показника		№ ряд-ка	Усьог-го	Назва показника	№ ряд-ка	Усьог-го
А		Б	1	А	Б	1
Загальна площа всіх приміщень (кв. м)		01		Чи є в закладі (1 - так, 0 - ні)		
з них здано в оренду (кв. м)		02		Фізкультурна зала	31	
Крім того, площа орендованих приміщень (кв. м)		03		Басейн	32	
З рядків 01 та 03 – кількість класних кімнат (уключаючи навчальні кабінети і лабораторії)		04		Навчально-дослідна ділянка (арів)	33	
Їх площа (кв. м)		05		Підсобне господарство	34	
Кількість навчальних кабінетів				Опалення (1 – центральне або власна котельня, 2 – пічне)	35	
Математики		06		Водогін	36	
Фізики		07		у тому числі з гарячою водою	37	
Хімії		08		Каналізація	38	
Географії		09		Їдальня або буфет з гарячим харчуванням	39	
Біології		10		число посадкових місць у їдальні або буфеті	40	
Української мови і літератури		11		у тому числі у пристосованих приміщеннях	41	
Інших мов і літератур національних меншин		12		Кількість поверхів в основній будівлі закладу	42	
Іноземної мови		13		До якого поверху є безперешкодний доступ дітей-інвалідів	43	
Усіх кабінетів з лінгафонним обладнанням		14		Кількість окремих будівель (уключаючи майстерні та пришкольній інтернат), де навчаються учні	44	
У них:	встановлено комп'ютерних класів	16		з них:		
	обладнано робочих місць з комп'ютером	17				
	у тому числі на яких використовується операційна система з відкритим кодом	18				
Кількість комп'ютерів у закладі, усього		19		потребують капітального ремонту	45	
з них:	підключено до Інтернету	20		перебувають в аварійному стані	46	
	не працюють	21		Чисельність учнів, які проживають на відстані більше 3 км від закладу і потребують підвезення	47	
	термін придбання становить понад 5 років	22		у тому числі:		
	використовуються в управлінсько-господарській діяльності	23		учнів, для яких організовано підвезення	48	
	у тому числі для ведення бібліотечного фонду	24		з них за програмою “Шкільний автобус”	49	
Крім того, кількість	портативних комп'ютерів, ноутбуків, нетбуків	25		учнів, які проживають у пришкольньому інтернаті	50	
	планшетів	26				
	підключених до Інтернету (з рядків 25 і 26)	27		Бібліотечний фонд		
	інтерактивних комплексів	28		Кількість книг, брошур, журналів (примірників)	51	
Кількість комп'ютерних програмних засобів навчання, які використовуються у навчальному процесі		29		у тому числі підручників, усього	52	
Кількість майстерень		30		з них для: 1-4 класів	53	
				5-9 класів	54	
				10-11 (12) класів	55	

Дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, з рядка 02 (06) _____, з рядка 03 (07) _____

Крім того:

кількість екстернів, які одержали свідоцтво про базову загальну середню освіту (08) _____

кількість екстернів, які одержали атестат про повну загальну середню освіту (09) _____

дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, з рядка 08 (10) _____, з рядка 09 (11) _____

кількість випускників 11 (12) класів, які пройшли тестування (12) _____

VII. Відомості про класи і класи-комплекти (одиниць закладом)

Назва показника	№ рядка	Кількість класів і класів-комплектів	
		усього	з них до 15 учнів
А	Б	1	2
1-4 класи і класи-комплекти (сума даних рядків 02-05)	01		
з них у складі учнів: одного класу	02		
двох класів	03		
трьох класів	04		
чотирьох класів	05		

VIII. Гуртки, секції, організовані

Назва показника	№ рядка	Гуртків, секцій, одиниць	У них дітей, осіб
А	Б	1	2
Усього	01		
у тому числі за напрямом: науково-технічний	02		
еколого-натуралістичний	03		
туристсько-краєзнавчий	04		
фізкультурно-спортивний	05		
художньо-естетичний	06		
інший	07		

Розділ X. Педагогічні працівники (осіб)

Назва показника	№ рядка	Усього	Назва показника	№ рядка	Усього
А	Б	1	А	Б	1
Кількість учителів	01		в інтернаті при закладі	06	
з них мають основну роботу	02		з них мають основну роботу	07	
З рядка 01 – у спеціальних класах	03		в інтернатному закладі	08	
Кількість вихователів: у групах продовженого дня	04		з них мають основну роботу	09	
з них мають основну роботу	05		Асистентів в інклюзивних класах	10	

XI. Опорні заклади (заповнюють лише опорні заклади)

Кількість учнів у закладі (01) _____, в тому числі потребують підвезення (02) _____, з них підвозяться (03) _____, кількість філій (04) _____, в них учнів (з рядка 01) (05) _____

Довідкова інформація (дані не включаються до жодного з розділів звіту):

кількість груп для дітей дошкільного віку, організованих для їх підготовки до школи (01) _____, у них дітей (02) _____

_____ (місце підпису керівника (власника) та/або осіб, відповідальних за заповнення форми звітності)

_____ (П.І.Б.)

телефон _____ факс _____ електронна пошта _____